

ЕВРОПА В ГЛОБАЛНАТА НАДПРЕВАРА

Освобождаване на търговията

2025
ЯНУАРИ

Докладът е адаптирана версия на публикацията „[Trade in a Time of Tariffs](#)“ (2025 г.), част от инициативата „A Blueprint for the European Commission“ на EPICENTER*. Инициативата има за цел да даде отправна точка на новата Европейска комисия в широк набор от политики, които ще оформят бъдещето на Европейския съюз.

*EPICENTER е независима мрежа от дванадесет водещи мозъчни тръста от цяла Европа. Тя се стреми да информира европейския политически дебат и да насърчава принципите на свободното общество, като обединява експертния опит на своите членове. ИПИ е сред 12-те пълноправни членове на мрежата.

Авторски колектив на доклада

Карло Станяро (carlo.stagnaro@brunoleoni.org) е директор по изследванията и проучванията в Институт Бруно Леони (IBL), водещия италиански мозъчен тръст за свободен пазар. Той е и икономически колумнист в италианския ежедневник „Il Foglio“, както и член на Академичния консултативен съвет на Института по икономически въпроси. Той е научен сътрудник на Epicenter. Последната му книга на английски език, написана заедно с Филип Бут, е „Carbon Conundrum: How to save climate change policy from government failure“ (2022 г.).

Кристиан Насулеа (c.nasulea@ies-europe.org) преподава икономика в Историческия факултет на Букурещкия университет и е асоцииран преподавател във Факултета по бизнес администрация и чужди езици на Букурещкия университет за икономически изследвания. Той е изпълнителен директор на Института за икономически изследвания - Европа (IES-Europe) и сътрудник на Института за икономически и фискални изследвания (IREF). Притежава докторска степен по мениджмънт с дисертация за сложни адаптивни системи. Изследователските му интереси са в сферата на икономиката и технологиите.

Ерик Зендалски (eryk.ziedalski@for.org.pl) е правен анализатор във Форумата за гражданско развитие (FOR) в Полша. Интересува се от ЕС и конкурентното право, както и от международната политика и глобалните въпроси.

Диана Насулеа (d.nasulea@ies-europe.org) е ръководител на програмите в Института за икономически изследвания - Европа (IES-Europe) и сътрудник на Института за икономически и фискални изследвания (IREF). Диана е и преподавател по дипломация и международни отношения. Тя има докторска степен по икономика с дисертация за поведението на потребителите в рамките на румънската колаборативна икономика. Изследователските ѝ интереси са в теми като икономика на споделянето, регулиране, търговия и нови технологии.

Константинос Саравакос (constantinos.saravakos@kefim.org) е ръководител на изследователския екип на базирания в Атина (Гърция) Център за либерални изследвания - Маркос Драгумис (KEFiM). Основните му изследователски интереси са в сферите на регулациите, политическата икономия (бедност, неравенство и просперитет) и политическите партии (демокрация, популизъм и политическо поведение). Притежава магистърска степен по политически науки и социология и бакалавърска степен по философия и история на науката от Атинския университет.

Радуня Нечита (r.nechita@ies-europe.org) преподава микроикономика, глобализация и развитие, европейска икономическа интеграция в университета „Бабеш-Боляй“ в Клуж-Напока, Румъния. Той е член на катедрата по европейски изследвания. Общите му теми на интерес гравитират около институционалните фактори на развитието, с акцент върху регулациите, паричната и фискалната политика.

Уилям Хонгсонг Уанг (h.wang@fundalib.org) е ръководител на изследователския отдел на Фондацията за развитие на свободата (Fundalib) в Испания и доцент по икономика и директор на официалната магистърска програма по международна търговия и икономически отношения в „Universidad Europea“ в Мадрид, Испания. Изследователските интереси на д-р Уанг включват икономика на околната среда (подход на свободния пазар), история на икономическата мисъл и икономическа история, предприемачество и публична политика. Пише доклади за публичната политика на Испания и ЕС за различни мозъчни тръстове и участва в множество конференции.

Съдържание

Резюме	5
Преориентиране на търговията на ЕС към пазарно ориентиран подход	8
Балансиране на конкурентоспособността и последователността на регулациите	10
Селско стопанство и безопасност на храните	11
Цифрови услуги и технологии	12
Фармацевтични и здравни продукти	13
Външен конкурентен натиск от страна на САЩ и Китай	13
Препоръки за реформа	14
Технически суверенитет и пазарни реалности	15
Препоръки за реформа	21
Намаляване на пречките пред търговията в ЕС: Разширяване на свободната търговия чрез нови споразумения	22
Идентифициране на пречките пред търговската политика на ЕС: Сравнителна оценка на динамиката на търговската либерализация на ЕС	23
4.3.3. Икономически ползи от засилените търговски отношения между ЕС и Тайван	36
Правилният подход на ЕС към търговията с Китай	38
Търговия и зелена политика: Оценка и преразглеждане на настоящата рамка	44
Механизъм за корекция на въглеродните емисии на границата	44
Търговия в селското стопанство	46
Използвана литература	53

Резюме

- Преориентиране на търговията на ЕС към пазарно ориентиран подход
  - ЕС традиционно е лидер в световната търговия, но се намира в критичен момент. Предвижда се дялът му в световния БВП да намалее значително до 2050 г. (PWC, 2017 г.). Това ще наложи преминаване към по-конкурентни, пазарно ориентирани стратегии, за да може ЕС да запази значението си в световен мащаб.
  - Въпреки реториката за деглобализация, която отразява нарастващите опасения от икономическа зависимост, геополитическото напрежение и желанието за по-голяма самостоятелност, търговските потоци, особено с Китай, остават стабилни. Това потвърждава, че вместо да се фокусира единствено върху самостоятелността, ЕС трябва да възприеме подход на диверсифицирана търговия, който използва глобалните вериги за доставки.
  - За да се повиши устойчивостта, политиките на ЕС следва да дадат приоритет на гъвкавостта на пазара пред строгите регулаторни рамки и да намалят разходите за привеждане в съответствие, които пречат на конкурентоспособността, особено на малките и средните предприятия (МСП).
  - Пазарно ориентирана търговска стратегия, съобразена със "зелената сделка" на ЕС, може да подкрепи индустриалния растеж, иновациите и стратегическата автономия, като същевременно гарантира постоянната интеграция на ЕС в световните пазари.
- Технологичен суверенитет и пазарни реалности
  - Стремелът на ЕС към технологичен суверенитет има за цел да намали зависимостта му от неевропейски доставчици и да защити цифровата инфраструктура. Това обаче създава проблеми при балансирането на приоритетите на националната сигурност с принципите на отворения пазар и нормите на международната търговия.
  - Ключови нормативни актове, като например Общият регламент относно защитата на данните (ОРЗД), Законът за цифровите пазари (ЗЦП) и Законът за цифровите услуги (ЗЦУ), налагат значителни разходи за привеждане в съответствие на предприятията, особено на МСП, като потенциално намаляват конкурентоспособността на ЕС и създават непреки пречки пред търговията.
  - Европейският законодателен акт за чиповете от 2023 г. има за цел да засили производството на полупроводници в ЕС, за да се намали зависимостта от чуждестранни производители. Това обаче може да доведе до излишък на производство и, поради протекционистичния му характер, до търговско напрежение - особено с ключови партньори като САЩ, Китай, Тайван, Южна Корея и Япония.
  - Аналогично, въпреки че акцентът върху киберсигурността и цифровата автономност - особено по отношение на 5G инфраструктурата - подчертава стратегическия подход на ЕС, той може да влоши дипломатическите отношения с търговските партньори чрез въвеждане на потенциално протекционистки търговски ограничения.
- Намаляване на пречките пред търговията в ЕС
  - Средните резултати на ЕС-27 в показателите за търговия - според индекса "Икономическа свобода на света" - остават най-високите в сравнение с други големи групи като БРИКС и страните от ОИСР извън ЕС. Въпреки това средният резултат на ЕС-27 при митата и регулаторните бариери пред търговията е намалял от 2000 г. насам, което подчертава необходимостта от премахване на пречките пред повече споразумения за свободна търговия (ССТ).

- Процесите в ЕС, свързани с договарянето и ратифицирането на ССТ, са сложни поради необходимостта от одобрение от националните парламенти, което може да се забави или да срещне съпротива, предизвикана от опасения относно сигурността на работните места, екологичните стандарти и протекционистичните интереси.
- Въпреки усилията си да разшири мрежата си от споразумения за свободна търговия, ЕС е изправен пред сериозни предизвикателства при сключването на споразумения с ключови партньори, като държавите от Меркосур, САЩ (Трансатлантическо партньорство за търговия и инвестиции) и Австралия, поради съпротивата в държавите членки и протекционистки тенденции. Макар че споразуменията за свободна търговия с партньори като страните от Меркосур и Канада могат да помогнат за увеличаване на достъпа до пазара, те също така излагат земеделските стопани от ЕС на конкуренция от региони с по-малко строги разпоредби. Това се усложнява допълнително от стратегията на ЕС "От фермата до вилцата" и Общата селскостопанска политика (ОСП), които налагат високи разходи за спазване на изискванията, което се отразява на конкурентоспособността на селскостопанските продукти на ЕС.
- Програмата на ЕС за либерализиране на търговията е все по-възпрепятствана от вътрешни разногласия и външни геополитически напрежения, особено с Китай и САЩ. Това доведе до пропуснати възможности за осигуряване на стратегически икономически партньорства, които биха могли да повишат конкурентоспособността на ЕС.
- Препоръките за реформи включват използването на Съда на Европейския съюз за преодоляване на вето на държавите членки, официализиране на временните търговски мерки (като тези с Украйна) в постоянни споразумения и по-активно ангажиране с потенциални партньори за ССТ, за да се осигурят дългосрочни икономически ползи за ЕС.
- Търговия и зелена политика
  - Въведеният през 2023 г. механизъм за коригиране на въглеродните емисии на границата (СВАМ) има за цел да предотврати "изтичането на въглеродни емисии" чрез налагане на въглеродни данъци вноса от държави с по-малко строги екологични стандарти. Механизмът обхваща сектори като цимент, стомана, алуминий и торове.
  - Въпреки теоретичните си предимства, СВАМ е изправен пред практически предизвикателства: високи административни разходи за вносителите, ограничен обхват (не включва завършени стоки) и потенциални проблеми с конкурентоспособността на износителите от ЕС, които трябва да поемат по-високи разходи за въглеродни емисии в сравнение с неевропейските си конкуренти.
  - Препоръките включват намаляване на административната тежест, разширяване на обхвата на безплатните квоти за въглеродни емисии за отраслите, изложени на риск от търговия, и разрешаване на отстъпки от разходите за въглеродни емисии при износ, за да се гарантира, че производителите от ЕС остават конкурентоспособни в световен мащаб.
  - Селското стопанство играе централна роля в икономиката на ЕС, като през 2023 г. износът му ще достигне 228,6 млрд. евро¹. Въпреки това земеделските производители от ЕС са

---

¹ "Търговията с агрохранителни продукти в ЕС постигна рекорден излишък през 2023 г.", *Европейска комисия*, 5 април 2024 г. (https://agriculture.ec.europa.eu/news/eu-agri-food-trade-achieved-record-surplus-2023-2024-04-05_en).

изправени пред неблагоприятни конкурентни условия поради строгите екологични стандарти и разходите за привеждане в съответствие.

- Войната в Украйна наруши световните вериги за доставки на селскостопански продукти, което доведе до увеличаване на вноса на украински селскостопански продукти в ЕС, засили конкуренцията и предизвика протести от страна на земеделските стопани в ЕС.
- Препоръките включват постепенно премахване на субсидиите в рамките на ОСП, рационализиране на изискванията за спазване на екологичните изисквания и насърчаване на иновациите в селскостопанските технологии за повишаване на производителността и устойчивостта.

Преориентиране на търговията на ЕС към пазарно ориентиран подход

От началото на 90-те години на миналия век ЕС е лидер в международната търговия; вътрешният пазар е сред най-големите в света, като общият му БВП се оценява на около 17 трилиона евро към 2023 г. (Евростат, 2024b). Оценките обаче показват, че до 2050 г. нито една държава - членка на ЕС, няма да е час от групата Г-7 и че делът на ЕС в световния БВП може да спадне под 10 % (Bauer and Pandya 2024).² Това създава спешна необходимост от вътрешни и външни икономически политики, които да повишат конкурентоспособността и иновациите.

В исторически план търговската политика на ЕС е съсредоточена върху регулаторна рамка, която защитава потребителите, като същевременно осигурява екологична устойчивост и пазарна стабилност за държавите членки. Тези стандарти, макар и благоприятстващи производството на висококачествени продукти и предоставянето на комплексни услуги, почиват на тромави процедурни задължения, което води до високи разходи за привеждане в съответствие, които могат да възпрепятстват адаптивността и да намалят конкурентоспособността в условията на все по-бързо развиващата се световна икономика.

През последните години че светът се фрагментира на геополитически и икономически блокове.³ Глобализацията изглежда е в отстъпление, главно поради геополитическото напрежение, нарастващата вълна от протекционистични политики в целия свят и смущенията, предизвикани от пандемията COVID-19. През 2020 г. икономистът Дъглас Ървин отбеляза, че пандемията принуди световната икономика да се отдръпне от глобалната икономическа интеграция. Този разказ - подкрепен от гласовит хор, включващ специалисти, присъстващи на срещите на Световния икономически форум, както и от основните медии - активно повлия на общественото мнение. В резултат на това мнозина смятат, че деглобализацията вече оказва значително влияние върху глобалната икономика, като инвеститорите и политиците се фокусират върху регионалните съюзи и самодостатъчността.^{4,5,6} Руската инвазия в Украйна придаде нова популярност на разказа за деглобализацията, при който новите регулации и протекционистичните мерки бяха оправдани с геополитически съображения (Световна банка, 2022 г.).

Въпреки това по-внимателният анализ показва, че световната икономика може би все още се движи към по-задълбочена интеграция в нови и развиващи се форми. Силата на световната търговия, особено при стоките, остава стабилна въпреки пазарните сътресения, предизвикани от COVID-19. Китай - основен търговски партньор на ЕС - ускори експортната си дейност; през периода 2019-23 г. излишъкът му в производството нарасна значително, отразявайки нарастващата преднина в глобалните вериги за доставки в сектори като електромобилите, компонентите за възобновяема енергия и други високотехнологични продукти. Въпреки всички разкази за деглобализация светът

---

² "Осигуряване на мястото на ЕС в света" *Carnegie Europe*, 17 ноември 2020 г. (<https://carnegieendowment.org/research/2020/11/securing-the-eus-place-in-the-world?lang=en&center=europe>).

³ "Икономическата фрагментация се увеличава със засилването на глобалното напрежение, твърдят експерти", *Световен икономически форум*, 26 юни 2024 г. (<https://www.weforum.org/stories/2024/06/economic-fragmentation-global-tensions-experts/>).

⁴ "Пандемията дава тласък на тенденцията за деглобализация", *PIIE*, 23 април 2020 г. (<https://www.piie.com/blogs/realtime-economics/pandemic-adds-momentum-deglobalization-trend/>).

⁵ "Деглобализация: какво трябва да знаете", *Световен икономически форум*, 17 януари 2023 г. (<https://www.weforum.org/stories/2023/01/deglobalisation-what-you-need-to-know-wef23/>).

⁶ "Опасният мит за деглобализацията", *Foreign Affairs*, 4 юни 2024 г. (<https://www.foreignaffairs.com/china/globalization-dangerous-myth-economy-brad-setser>).

остава взаимосвързан, като икономическото присъствие на Китай вече надхвърля това на традиционните производствени лидери като Германия и Япония.⁷

За ЕС тези променящи се тенденции в търговията и икономическата ориентация показват, че пазарно ориентираният подход, който не е насочен към самодостатъчност или изолация, предлага по-голяма устойчивост и стратегическо предимство. Докато икономическата интеграция в ЕС се фокусира върху укрепването на връзките между държавите членки, промишлените и производствените сектори на блока остават силно зависими от външните вериги за доставки, особено от Китай. Доминиращата позиция на Китай в секторите на високите технологии и зелените технологии спомогна за повишаване на конкурентоспособността и намаляване на разходите за европейските индустрии, като се съгласува с целите на "Зелената сделка" на ЕС чрез улесняване на достъпа до технологии и компоненти за възобновяема енергия на достъпни цени. Тази зависимост от вноса обаче също така увеличава уязвимостта на европейските индустрии от външни шокове, като например затруднения във веригата за доставки или геополитическо напрежение. Тази степен на зависимост от вноса подчертава необходимостта от диверсифицирана и устойчива търговска политика. Това ще предполага управление на усложненията, които произтичат от глобализацията, и подкрепа на индустриалните и екологичните амбиции на ЕС, а не отстъпление от тях.

Неотдавнашните промени в структурата и потоците на преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ) придадоха допълнителни нюанси на наратива за деглобализацията. Корекциите в данъчната политика промениха инвестиционните потоци в някои европейски центрове, но като цяло обемът на ПЧИ в ЕС се оказва устойчив. През периода 2013-22 г. размерът на преките инвестиции от останалата част на света в ЕС-27 нарасна от около 9,9 трилиона евро на 14,6 трилиона евро (Евростат, 2024e), което показва продължаващо, макар и постепенно, нарастване на притока на чуждестранен капитал. Като се има предвид различният им ръст в отделните държави членки, ПЧИ играят и решаваща роля за оформянето на разнообразния характер на икономиката на ЕС. Например, през 2022 г. размерът на ПЧИ в Германия се оценява на над 1 трилион евро, в сравнение със 701,7 млрд. евро през 2013 г. (Евростат, 2024 г.) - увеличение с 43% - което илюстрира нейната роля в промишлеността и икономиката като цяло в рамките на блока. По подобен начин обемът на преките чуждестранни инвестиции в Ирландия нараства доста значително - от 300,7 млрд. евро през 2013 г. до 1,28 трлн. евро през 2022 г. (Евростат, 2024 г.) с 326 % повече - което отразява популярността ѝ като ключово място за мултинационални предприятия. Испания и Франция също отчитат висок ръст на ПЧИ; в Испания размерът на ПЧИ е нараснал от 470,8 млрд. евро на 807,8 млрд. евро - увеличение със 71,6 %, а във Франция - от 552,1 млрд. евро на 840,8 млрд. евро - увеличение с 52,3 % - за същия период (Евростат, 2024 г.).

Данните за вътрешните и външните търговски потоци на ЕС показват, че глобализацията все още е в ход.⁸ Вътрешните търговски потоци на ЕС достигат обем от над 4 трилиона евро за стоки и над 1 трилион евро за услуги през 2023 г. (Statista 2024a). Тази динамика подчертава критичната необходимост ЕС да преосмисли баланса между регулаторния надзор и гъвкавостта на пазара. С оглед на моделите на световната търговия, сегашното стратегическо позициониране на ЕС контрастира на изолационистките политики, които не са практични или продуктивни. Търговските ограничения, продиктувани от националистически интереси, може и да се харесват в някои части на света, но продължаващата зависимост на ЕС от интегрирани вериги за доставки в секторите на

---

⁷ "Световната икономика навлиза в ера на сътресения", *Bloomberg*, 19 септември 2023 г.

(<https://www.hinrichfoundation.com/research/article/trade-and-geopolitics/the-global-economy-enters-an-era-of-upheaval/>).

⁸ "Деглобализация: Риск или реалност? *Блог на ЕЦБ*, 12 юли 2023 г.

(<https://www.ecb.europa.eu/press/blog/date/2023/html/ecb.blog230712~085871737a.en.html>).

технологиите, възобновяемата енергия и промишлените стоки подчертава значението на поддържането на отворена, пазарно ориентирана икономика. За позицията на ЕС в световната икономика по-важна от тази регионална устойчивост е гъвкавата търговска политика, която ще се адаптира към глобалната динамика на търсенето и предлагането.

Настоящите промени в динамиката на глобализацията, белязани от регионализация, цифрова търговия и геополитическо напрежение, са сигнал, че ЕС трябва да използва своите търговски и индустриални политики за повишаване на конкурентоспособността и иновациите, а не да провежда политики, насочени към намаляване на външната зависимост. Въпреки нарастващото геополитическо напрежение, например търговската война между САЩ и Китай, засилената загриженост на ЕС относно господстващото положение на Китай в областта на критичните технологии и смущенията в световните вериги за доставки, дължащи се на пандемията COVID-19 и руската инвазия в Украйна, зависимостта на ЕС от китайското производство и световните вериги за доставки ще преобладава поне докато Китай продължава да произвежда продукти с високо търсене в мащаби, които не могат да бъдат заменени от регионалното производство. Вместо да се оттегли от глобалните вериги за доставки, ЕС се нуждае от последователна търговска политика, която да позволи балансирана интеграция на разнообразни вериги за доставки, като същевременно насърчава вътрешния капацитет за иновации, които биха повишили глобалната конкурентоспособност на ЕС.

Намаляването на излишните регулаторни бариери ще направи европейските индустрии по-конкурентоспособни на световните пазари и ще подобри вътрешната конкурентоспособност. Това може да засили позицията на ЕС по отношение на растежа и интеграцията в световните вериги за доставки. То също така ще помогне на ЕС да отговори на натиска на зараждащия се протекционизъм, като същевременно запази стратегическите си търговски предимства.

Балансиране на конкурентоспособността и последователността на регулациите

Регулаторната рамка на ЕС е известна с изключително високите си стандарти по отношение на опазването на околната среда, защитата на потребителите и качеството. Макар че тези стандарти са от полза за гражданите на ЕС и насърчават високото ниво на доверие в рамките на единния пазар, спазването им представлява значително предизвикателство - особено за малките и средните предприятия (МСП), които съставляват 99 % от предприятията в ЕС (Европейска комисия, 2024c). Допълнителните разходи за спазване на изискванията и административната тежест могат да възпрепятстват иновациите и международната експанзия на тези предприятия, което се отразява на конкурентоспособността на ЕС на вътрешния пазар.

Според доклад на Центъра за европейска реформа от 2024 г. европейските предприятия по-често посочват регулациите като основна пречка пред правенето на бизнес в сравнение с предприятията в САЩ, което показва, че фирмите намират навлизането на пазара и разширяването на дейността си в ЕС за особено предизвикателство (Meurers 2024). Това е особено актуално, като се има предвид агресивното рационализиране на нормативната уредба, предприето както в САЩ, така и в Китай, където по-бързите и по-евтини процеси на одобрение са от полза за технологичната, фармацевтичната и енергийната промишленост. САЩ обявиха намерението си да намалят нетарифните бариери, за да насърчат навлизането на пазара и иновациите в секторите с висок растеж (United States Trade Representative 2024).

През последните години Европейската комисия въведе няколко широкообхватни разпоредби, не на последно място в рамките на "Зелената сделка", с която бяха въведени много закони, изискващи от дружествата да предоставят подробни отчети за своите екологични и социални въздействия. Само по въпросите на околната среда между 2019 и 2024 г. бяха предложени над седемдесет

закона, които налагат огромна административна тежест на дружествата и им струват милиарди⁹. Подобни регулаторни изисквания прекомерно натоварват ресурсите на дружествата, особено на МСП, което може да затрудни тяхната конкурентоспособност както на пазара на ЕС, така и на световния пазар.¹⁰ Това от своя страна може да попречи на иновациите, както и на икономическия растеж, тъй като предприятията ще трябва да отделят повече ресурси за съобразяване с изискванията, отколкото за продуктивни дейности.

Въздействието на регулаторната рамка на ЕС надхвърля секторните проблеми, цялостния бизнес климат и привлекателността за инвестиции в рамките на ЕС. Чуждестранните инвеститори са възпирани от високите разходи за съобразяване с регулациите и бавните процеси на одобрение; те ги считат за пречки за навременното навлизане на пазара и за постигане на рентабилност. В доклад на ОИСР (2022а) се посочва, че административната тежест в държавите от ЕС намалява общата конкурентоспособност на бизнес климата. По тази причина повечето фирми разширяват дейността си в региони с по-рационализирани регулаторни условия. Освен това регулаторната сложност може да възпрепятства и иновациите, тъй като фирмите използват ресурси за изпълнение на изискванията, вместо да ги инвестират в научноизследователска и развойна дейност (Европейска комисия, 2023а). Като се имат предвид последиците от пандемията COVID-19, която наруши веригите за доставки и световната търговия, продължаващата енергийна криза, изострена от руското нахлуване в Украйна, нарастващите нива на инфлация и геополитическото напрежение, подход, който насърчава опростяването на подобни разпоредби - без да създава значителни рискове за защитата на потребителите или безопасността на околната среда - може да превърне ЕС в привлекателна дестинация за международния бизнес. Това от своя страна може да създаде екосистема на равнище ЕС, която да насърчава растежа, иновациите и конкурентоспособността в СМ.

Секторен анализ на въздействието на регулациите

Нормативната уредба в ключови сектори определя конкурентоспособността на Европейския съюз (ЕС) на световния пазар. Въпреки че са създадени, за да гарантират безопасността, устойчивостта и защитата на потребителите, те често създават предизвикателства за предприятията. Строгите правила в областта на селското стопанство, скъпото съобразяване с GDPR за цифровите технологии и дългите срокове за одобрение на лекарствата в областта на фармацевтиката възпрепятстват пазарната ефективност и иновациите. Външният натиск от страна на търговски партньори като САЩ и Китай допълнително излага ЕС на глобална конкуренция. В този анализ се разглежда как тези разпоредби влияят на различните сектори, и как балансират високите стандарти с икономическата конкурентоспособност в глобализираната икономика.

Селско стопанство и безопасност на храните

Нормативната уредба на ЕС в областта на селското стопанство е строга и има предпазен характер. По тази причина са наложени строги ограничения за остатъците от пестициди, има продължителни процедури за одобрение на използването на генетично модифицирани организми (ГМО) и задължителни стандарти за етикетиране на биологични продукти. Въпреки че тези политики на

---

⁹ "Задушава ли бюрокрацията растежа в Европа? *Financial Times*, 8 септември 2024 г. (<https://www.ft.com/content/4e8e6cde-d0ce-4f0a-a7ea-1c913d4dad50>).

¹⁰ "Задушава ли бюрокрацията растежа в Европа? *Financial Times*, 8 септември 2024 г. (<https://www.ft.com/content/4e8e6cde-d0ce-4f0a-a7ea-1c913d4dad50>).

теория защитават здравето на потребителите и гарантират устойчивост на околната среда, те се превръщат в пречка за износителите от други държави.

Процесът на одобряване на ГМО в ЕС е значително по-дълъг в сравнение със САЩ: в САЩ той отнема по-малко от две години, докато в ЕС - почти шест от момента на подаване на заявлението до окончателното разрешаване на вноса на ГМ култури. Това може да попречи на търговията със селскостопански продукти с ключови партньори (CropLife Europe 2021 г.).

Тези регулаторни пречки възпрепятстват и вътрешната търговия в ЕС, където членки като Нидерландия и Испания - най-големите износители на селскостопански продукти в ЕС - "не могат да отговорят на изискванията на пазара извън ЕС на конкурентни цени, без да правят компромис с националните стандарти". (Statista 2024b).

Цифрови услуги и технологии

ЕС има водеща роля на глобално равнище в регулирането на цифрови технологии, като е създал новаторски правни рамки, например Общия регламент за защита на данните (ОРЗД), Закона за цифровите услуги (ЗЦУ) и Закона за цифровите пазари (ЗЦП). Тези регламенти имат за цел да защитят неприкосновеността на личния живот на потребителите, да направят платформите по-отговорни и да ограничат монополното поведение на някои участници на пазара. Това обаче се постига със значителни разходи за привеждане в съответствие, особено за технологичните компании от страни извън ЕС. Най-важното е, че строгите стандарти на ОРЗД за защита на данните създават големи разходи за привеждане в съответствие за бизнес организациите, които попадат в обхвата му. Според доклад от 2017 г. на Международната асоциация на специалистите по защита на личните данни и Ernst & Young корпорациите са планирали да похарчат средно 1,3 млн. долара (1,2 млн. евро) през 2017 г., за да осигурят съответствие с ОРЗД и още 1,8 млн. долара (1,6 млн. евро) през 2018 г.^{11,12} За големите фирми тези разходи са още по-големи, като някои фирми съобщават, че са похарчили над 10 млн. долара¹³. Тази голяма финансова тежест може да отклонят ресурси от създаването на иновации и разширяването на дейността, което може да влоши конкурентоспособността на базираните в ЕС дружества на световния пазар.

Освен финансовите последици ОРЗД влоши и оперативната ефективност на технологичните фирми. В неотдавнашно проучване на Demireg и др. (2024 г.) се оценява, че след приемането на ОРЗД европейските фирми са намалили съхранението и обработката на данни съответно с 26 % и 15 % в сравнение с американските си колеги. Този спад допълнително подкрепя аргумента, че регулацията е увеличила разходите за използване на данни, принуждавайки компаниите да намалят дейностите си по обработка на данни. Това е намалило способността на фирмите от ЕС да използват анализа на големи обеми от данни и други цифрови инструменти за постигане на конкурентоспособност в днешната икономика, основана на данни (Demireg et al. 2024).

Поради това разходите за спазване на законодателството са основна пречка за навлизане на международните фирми на пазара. Същевременно базираните в САЩ технологични фирми са набелязали за разширяване на дейността си региони с не толкова строги правила за защита на

---

¹¹ "Трябва ли доставчиците да могат да прехвърлят разходите за спазване на GDPR? *IAPP*, 28 август 2018 г. (<https://iapp.org/news/a/should-vendors-be-able-to-pass-along-costs-of-gdpr-compliance/>).

¹² "Какво показват данните за въздействието на GDPR след една година", *Център за иновации в областта на данните*, 17 юни 2019 г. (<https://datainnovation.org/2019/06/what-the-evidence-shows-about-the-impact-of-the-gdpr-after-one-year/>).

¹³ "Трябва ли доставчиците да могат да прехвърлят разходите за спазване на GDPR? *IAPP*, 28 август 2018 г. (<https://iapp.org/news/a/should-vendors-be-able-to-pass-along-costs-of-gdpr-compliance/>).

данните и следователно считат ЕС за по-малко привлекателна цифрова икономика (United States Trade Representative , 2024 г.).

Фармацевтични и здравни продукти

Фармацевтичният сектор в ЕС е силно регулиран, като обширните изисквания за безопасност и ефикасност обхващат и фазите след одобрението и често водят до удължаване на сроковете за одобрение на нови лекарства и терапии. В сравнение със САЩ, които също са свръхрегулирани от много гледни точки, на производителите на лекарства в ЕС им е необходимо два пъти повече време, за да получат одобрение за едно и също лекарство. През 2020 г. медианното време за одобрение от Европейската агенция по лекарствата надхвърля 400 дни, докато Американската администрация по храните и лекарствата регистрира медиана от 244 дни.¹⁴ При това положение Търговската камара на САЩ твърди, че удълженият период поставя ЕС в сравнително неизгодно положение, тъй като фармацевтичните фирми вероятно ще предпочетат по-бързата за пускане на пазара система за одобрение в САЩ.¹⁵ Това също така означава, че европейските пациенти трябва да чакат по-дълго за достъп до нови терапии, тъй като индустрията е по-малко склонна да търси одобрение от ЕС поради увеличените срокове и разходи.

Тази регулаторна среда поставя ЕС в неизгодно положение в световната конкуренция за инвестиции в здраве. САЩ се възползваха от ефективния си процес на одобрение¹⁶, за да се превърнат в популярна дестинация за нови инвестиции в производството на медицински изделия и фармацевтични продукти. Според доклад на *Financial Times*,¹⁷ компаниите, които търсят по-бърз достъп до пазара, могат да се насочат към региони с по-малко сложни регулации. Това означава, че само някои нововъведения достигат своевременно до европейските потребители. С течение на времето закъсненията и административните тежести могат да попречат на иновациите или дори да намалят конкурентоспособността на ЕС в световната индустрия на науките за живота.

Външен конкурентен натиск от страна на САЩ и Китай

Въпреки че ЕС поддържа строги вътрешни правила, търговските му партньори, особено САЩ, настояват за реформи по различни регулаторни въпроси, които да позволят на инвеститорите по-добър достъп до пазара. Според *Доклада за националната търговска оценка за 2024 г.* на Търговския представител на САЩ (2024) нетарифните бариери на ЕС в областта на селското стопанство, биотехнологиите и цифровата търговия значително затрудняват износа на САЩ, като създават напрежение в много области. Например предпазният подход на ЕС към селскостопанските биотехнологии забави навлизането на пазара на селскостопански продукти с произход от САЩ. Наред със сложните изисквания за етикетиране, тези предпазни мерки представляват значителни търговски бариери.

---

¹⁴ "Иновации и достъп: Подобряване на фармацевтичната регулаторна рамка на Европа", *Pharmaphorum*, 13 януари 2022 г. (<https://pharmaphorum.com/views-and-analysis/innovation-and-access-improving-europes-pharmaceutical-regulatory-framework>).

¹⁵ "Правителственият контрол върху цените ограничава достъпа до лекарства и задушава американските иновации", *Търговска камара на САЩ*, 21 април 2023 г. (<https://www.uschamber.com/health-care/government-price-controls-limit-access-to-medicine-and-stifle-american-innovation>).

¹⁶ "Gilead получава одобрение от американската Агенция за контрол на храните и лекарствата за възпалителни заболявания на черния дроб", *Reuters*, 14 август 2024 г. (<https://www.reuters.com/business/healthcare-pharmaceuticals/us-fda-approves-gileads-liver-disease-drug-2024-08-14/>).

¹⁷ "Регулаторни предизвикателства в сектора на науките за живота в ЕС: "Конкурентен недостатък?", *Financial Times*, 10 октомври 2023 г.

Пазарът на ЕС също така създава непрекъснат конкурентен натиск в областта на технологиите и данните. Високите стандарти, определени от ОРЗД, ЗЦУ и ЗЦП, налагат значителни тежести за спазване на изискванията от страна на американските фирми, което според мнозина е в полза на базираните в ЕС компании (CSIS, 2021 г.), тъй като последните могат да създават оперативни бариери, за да ограничат международните си конкуренти.

Влиянието на Китай в Европа, засилено от инициативата "Пояс и път", води до допълнителни конкурентни и стратегически предизвикателства за ЕС. Субсидирани от държавата китайски компании печелят големи инфраструктурни проекти в Централна и Източна Европа, което засилва китайското икономическо влияние в някои държави. Освен това напредъкът на Китай в областта на изкуствения интелект, възобновяемите енергийни източници и 5G ще промени из основи световните вериги за доставки и ще увеличи зависимостта на ЕС от китайски технологии в ключови сектори, които са неразделна част от целите на ЕС за "Зелена сделка".¹⁸

Препоръки за реформа

Докато Европейският съюз се ориентира в бързо развиващата се глобална икономика, белязана от геополитическо напрежение, променящи се търговски модели и нарастващ протекционизъм, стратегическото пренастройване на неговата търговска и регулаторна рамка е от съществено значение. Въпреки че ЕС отдавна е защитник на свободната търговия и високите регулаторни стандарти, нарастващата сложност на глобалните вериги за доставки и конкурентният натиск от страна на големи икономики като САЩ и Китай изискват по-балансиран подход. За да се гарантира непрекъснат растеж, конкурентоспособност и устойчивост, представените тук препоръки са насочени към намаляване на регулаторните бариери, насърчаване на иновациите и укрепване на стратегическите търговски партньорства.

- **Потвърждаване на ангажимента за глобален либерален икономически ред:** ЕС следва да провежда политики, които насърчават икономическата свобода, отчетността на правителствата и отворената система на международната търговия. Тъй като ЕС укрепва позициите си на световните пазари, прокарвайки принципите на либерализация и свободен пазар в търговските си политики, той засилва предимствата на една взаимосвързана, основана на правила икономическа система. По този начин ЕС ще бъде напълно подготвен да се адаптира към геополитическите промени, като същевременно допринася за устойчивостта на световната икономика.
- **Намаляване на сложността на регулациите с цел насърчаване на търговията и инвестициите:** ЕС следва да опрости регулаторната си среда, като преразгледа съществуващите правила и премахне тези, които са свързани с високи разходи за привеждане в съответствие и чиито ползи не са доказани, особено за МСП. Един систематичен подход към преразглеждането на нормативните актове, както е подчертано в програмата за по-добро регулиране (Европейска комисия, 2024g), ще гарантира, че се запазват само онези нормативни актове, които са строго необходими и имат голямо въздействие. Редовните прегледи и актуализации на съществуващите правила биха открили тези, които: а) вече не служат на целта, за която първоначално са били предназначени; б) създават непредвидени последици; или в) налагат неоправдана пречка за навлизане на пазара. Чрез намаляване на административната тежест и повишаване на прозрачността на процедурите ЕС може да създаде бизнес среда, която е наистина

---

¹⁸ "Инициативата на Китай за пояс и път носи нови рискове за Европа", *Euronews*, 28 февруари 2024 г. (<https://www.euronews.com/my-europe/2024/02/28/chinas-belt-and-road-initiative-is-bringing-new-risks-to-europe>).

привлекателна от гледна точка на инвестициите и търговията в рамките на ЕС и която също така позволява на фирмите от ЕС да бъдат по-конкурентоспособни на световната арена.

- **Засилване на глобалното регулаторно сътрудничество:** ЕС следва да си сътрудничи активно с международните търговски партньори и да се стреми към взаимно признаване и оперативна съвместимост на цифровите и екологичните технологии. По-голямото сближаване с големите пазари ще намали разходите за трансгранична търговия и ще постави ЕС в по-силна позиция спрямо глобалната конкуренция. Чрез установяването на глобални стандарти ЕС ще постигне целите си за глобално лидерство в областта на устойчивото развитие и цифровата трансформация.
- **Насърчаване на целенасочени инвестиционни стимули:** За да противодейства на конкурентния натиск от страна на САЩ и Китай, ЕС трябва да предложи стимули за ПЧИ, особено в областта на зелените технологии и високотехнологичното производство. Данъчните облекчения или опростяването на процедурите при зелени и цифрови проекти биха привлекли фирми от цял свят, като същевременно биха запазили целите на ЕС за устойчивост. По този начин ЕС може да подобри статута си на стратегическа инвестиционна дестинация, като намали финансовите бариери.
- **Участие в стратегически търговски партньорства:** ЕС трябва да оглави алианс за свободна търговия и технологии със сходно мислещи икономики, включително тези от ОИСР и Г-20. Подобен съюз би намалил бариерите пред трансграничната цифрова търговия, би гарантирал спазването на технологичните стандарти и би намалил регулаторните затруднения при нововъзникващите технологии. По този начин ЕС може да запази конкурентоспособността си в областта на цифровите и технологичните иновации, да задълбочи икономическите си отношения с други демократични държави и да намали зависимостта си от необвързани региони.

Технически суверенитет и пазарни реалности

Стремешът на ЕС към технологичен суверенитет - желанието да постигне стратегически контрол върху критичната технологична инфраструктура и да намали зависимостта си от доставчици извън ЕС - се превърна в крайъгълен камък на търговските и цифровите политики. Тази промяна е в съответствие с програмата на председателя на Европейската комисия Урсула фон дер Лайен за "геополитическа комисия", която има за цел да позиционира Европа като световен лидер в областта на цифровите технологии, като същевременно защитава своите ценности за неприкосновеност на личния живот, справедливост и сигурност в цифровата ера.¹⁹ Въпреки това, тъй като ЕС засилва фокуса си върху автономията в областта на технологиите, той е изправен пред сложни компромиси между защитата на цифровия суверенитет и запазването на принципите на отворения пазар, които са в основата на световната търговия.

Общ регламент за защита на данните (ОРЗД)

От 2018 г. насам ОРЗД определя високи стандарти за обработка на данни и позиционира Европа като световен лидер в областта на защитата на данните. Поради широкообхватното си и екстериториално действие ОРЗД подчинява всяко дружество извън ЕС, което обработва данни на граждани на ЕС, на стандартите на ЕС за защита на личните данни, като по този начин усложнява търговията поради тромавите практики за спазване на изискванията. По-специално това усложнява трансграничните потоци от данни с държави като САЩ, чиито закони за защита на личните данни

---

¹⁹ 'Reenvisioning Europe's digital sovereignty', *Politico*, 23 септември 2024 г. (<https://www.politico.eu/article/europe-ursula-von-der-leyen-tech-brussels-digital/>).

са много различни. Например ОРЗД изисква от предприятията да получат изрично съгласие, преди да събират лични данни, и предоставя на физическите лица правото да изтрият данните си съгласно "правото да бъдат забравени". Калифорнийският закон за защита на личните данни на потребителите в САЩ (California Consumer Privacy Act - CCPA) от своя страна се фокусира повече върху предоставянето на потребителите на правото да знаят как се използват техните данни и да се откажат от продажбата на тяхната лична информация, но не изисква предварително съгласие за събиране на данни. Тези различия усложняват трансграничните потоци от данни, особено с държави като САЩ, чиито закони за защита на личните данни са по-малко строги и са структурирани по различен начин. Както подчертава Naef (2023 г.), въпреки че строгите изисквания по ОРЗД спомагат за укрепване на основните права на неприкосновеност на информацията, те функционират и като вид цифров протекционизъм - изискват от предприятията извън ЕС да поемат високи разходи за привеждане в съответствие, като по този начин ограничават достъпа им до международния пазар. Освен това стандартите за "адекватност", наложени от ОРЗД, създават търговски бариери, особено в цифровите индустрии, зависещи от свободното предаване на данни; държавите извън ЕС трябва да прилагат строги защити, съвместими с тези на ЕС, за да получат данни от ЕС.

Предишни механизми, като например Щитът за защита на личните данни между ЕС и САЩ, бяха отменени поради опасения от шпионаж от страна на правителството на САЩ. Това затрудни трансатлантическия поток от данни (Monteleone and Puccio 2018). Новата Рамка за защита на личните данни между ЕС и САЩ от 2023 г. решава тези проблеми, като въвежда предпазни мерки, които ограничават дейностите по следене от страна на САЩ до това, което е строго необходимо и пропорционално за легитимни цели на националната сигурност. С нея се въвежда и механизъм за правна защита на гражданите на ЕС като неразделна част от това споразумение, който позволява на гражданите на ЕС да оспорват неправомерното използване на техните данни (Европейска комисия 2023b). Някои защитници на неприкосновеността на личния живот обаче изразяват съмнения относно ефективността на тази рамка.

Проучванията на последиците от спазването на ОРЗД показват, че прилагането му далеч не е лишено от проблеми, особено сред МСП (Härting et al., 2021). Установено е (Hjerpe, Ruohonen, & Leppänen, 2019), че основното въздействие на ОРЗД върху предприятията е увеличаването на оперативните разходи и нивото на сложност; разходите за привеждане в съответствие също остават високи. По-новите оценки сочат, че спазването на изискванията може да доведе до намаляване на маржовете на печалба с до 8% и на продажбите с 2,2%, което подчертава финансовия натиск, пред който са изправени по-малките предприятия.²⁰ Неотдавнашно проучване на Frey и Presidente (2024 г.) подчертава тежестта, която ОРЗД причинява на МСП, като показва, че спазването на изискванията е довело до намаляване на печалбите с 2,1 % сред технологичните фирми. Това има непропорционален ефект върху по-малките предприятия, тъй като те не разполагат с ресурсите, които големите фирми използват за ефективно изпълнение на регулаторните изисквания. По-строгите изисквания относно съгласието съгласно ОРЗД и ограниченията върху обработката на данни също означават, че много предприятия са принудени да намалят събирането и използването на данни.

Demirer et al. (2024 г.) установяват, че разходите, свързани със съхранението и обработката на данни, са се увеличили с 20% за фирмите от ЕС през 2023 г. и това е довело до намаляване на достъпността на данни за по-малките предприятия. Google и Meta, наред с други големи

---

²⁰ "Според нова оценка GDPR е струвало на предприятията 8% от печалбите им", *Tech Monitor*, 11 март 2022 г. (<https://www.techmonitor.ai/policy/privacy-and-data-protection/gdpr-cost-businesses-8-of-their-profits-according-to-a-new-estimate>).

корпорации, са печелившите от тази тенденция, тъй като могат да използват потоците от данни в своите вътрешни услуги, без да искат допълнително съгласие от потребителите. Смята се, че това им дава конкурентно предимство пред по-малките фирми, които са принудени да разчитат на данни от трети страни с тежки бариери за съответствие (Demirer et al. 2024). Според Meddin (2020) строгите изисквания на ОРЗД са довели до твърде високи финансови и административни разходи за спазване на изискванията за МСП, което е принудило някои дружества да напуснат пазара на ЕС. Например, спазването на ОРЗД изисква от организациите скъпи правни и технически консултации, системи за управление на данни и задълбочени практики за документиране. Това води до неравнопоставеност, тъй като големите компании могат да си позволят такива разходи и са по-малко засегнати от МСП. Освен това, ограничава възможностите за международна търговия и трансгранични бизнес операции.

"Брюкселският ефект" на ОРЗД (Bradford, 2020 г.) се отнася до способността на ЕС да формира световни регулаторни практики чрез определяне на високи стандарти, които други държави и дружества приемат, за да запазят достъпа си до пазара на ЕС. ОРЗД е повлиял на законите за защита на личните данни в страни като Япония, Бразилия и Южна Корея. Въпреки това начинът, по който фирмите се адаптират към разпоредбите на ЕС, варира в широки граници, което е създавало фрагментиран глобален пейзаж на неприкосновеността на личния живот с високи разходи за привеждане в съответствие за многонационалните предприятия (Bauer и Pandya, 2024 г.). Тази неравнопоставеност изостря предизвикателствата пред МСП, като възпрепятства тяхната международна дейност. Същевременно големите технологични фирми, които разполагат с достатъчно ресурси, за да въведат съответствие с ОРЗД в цялата си дейност, се адаптират с лекота и успеха допълнително да затвърдят пазарните си позиции и да засилят конкурентните си предимства в резултат на нарастващите регулаторни изисквания (Geradin et al. 2021).

Закон за цифровите пазари (ЗЦП) и Закон за цифровите услуги (ЗЦУ)

Въпреки че ЗЦП и ЗЦУ изглеждат като агресивен подход към регулирането на цифровите платформи, техните последици за търговията са много по-сложни. На първо място, ЗЦП се фокусира върху платформите "пазачи" - определени по размер, оборот и потребителска база - за да предотврати антиконкурентни практики, особено от страна на неевропейски гиганти като Google, Meta и Amazon. Макар че тези разпоредби създават равни условия в цифровия свят, те също така налагат строги изисквания, които оказват различно въздействие върху базираните в ЕС и международните дружества, което поражда опасения, свързани с разходите за привеждане в съответствие и търговската съвместимост с принципите на Световната търговска организация (СТО) (Meddin 2020).

ЗЦП поставя непряка бариера за неевропейските фирми, като се имат предвид ограниченията за обработката на данни, самонасочването и оперативната съвместимост. Член 5 налага високи разходи (Европейски съюз, 2022а) за работа на платформите, като ги принуждава да получават отделно съгласие за всяка услуга, докато в миналото технологичните гиганти извън ЕС са имали възможност да комбинират данни за постигане на конкурентно предимство. Това намалява обхвата на тяхната дейност и вероятно създава несправедлив сценарий, който усложнява потока на международната търговия, особено за дружествата, чиито бизнес операции се основават на данни за клиентите от ЕС.

В доклад на *Copenhagen Economics*, Næss-Schmidt et al. (2021) посочват, че разпоредбите на ЗЦП, разглеждани в контекста на принципите на СТО за недискриминация, биха могли да накарат международните фирми да изразят опасения за несправедливо третиране. Фокусът на ЕС върху "господстващо положение на технологичните гиганти" е доказателство, че някои от неговите разпоредби не са в съответствие с насоките на СТО за равно третиране и могат да предизвикат

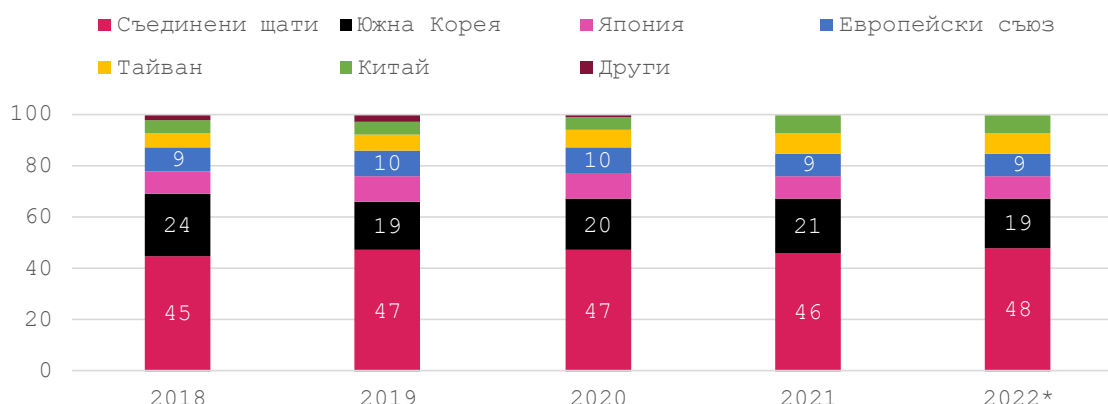
ответни мерки от страна на засегнатите търговски партньори. Ако неевропейските фирми могат да докажат, че са непропорционално засегнати спрямо базираните в ЕС цифрови дружества това би било ясен сигнал за СТО, че налице е дискриминационна практика. Като налага оперативна съвместимост на цифровите платформи, ДМА нарушава инфраструктурата. Член 6 (Европейски съюз, 2022а) изисква оперативна съвместимост при съобщенията, което налага на цифровите платформи да поддържат сигурна и високофункционална среда. Това техническо изискване може да доведе до намаляване на качеството на услугите и следователно да засегне предприятията от ЕС, които разчитат на тези платформи за международен обхват и ценова конкурентоспособност. По подобен начин малките износители в ЕС зависят от лесния достъп до данни и цифрови услуги за пазарна информация. Такива изисквания биха могли да направят тези МСП неефективни на световния пазар и да ги поставят в неблагоприятно конкурентно положение.²¹

По ирония на съдбата, в резултат от спазването на ЗЦП и ЗЦУ се получава по-голяма пазарна концентрация, тъй като по-големите компании са в по-добра позиция да прилагат необходимите промени - най-вече за сметка на МСП, които или изостават, или трябва да обмислят консолидация с по-големи играчи, за да оцелеят. Въпреки че изискванията за прозрачност в ЗЦУ задължават платформите да предоставят подробна алгоритмична информация, това предоставяне усложнява непропорционално дейността на МСП, освен ако те не се откажат от предимствата си.

Европейски законодателен акт за чиповете, 2023 г.

ЕС заема четвъртото място по приходи на световния пазар на полупроводници (фигура 1). Европейският законодателен акт за чиповете (Eucioeab) - приет през февруари 2023 г. и действащ от септември 2023 г. - има за цел да удвои дела на блока в световното производство на чипове - от сегашните 10 % на 20 % - до 2030 г. (Европейска комисия 2024г). Този закон ще осигури субсидии за стимулиране на вътрешното производство и намаляване на зависимостта от чуждестранни доставчици на полупроводници, които са играят особено важна роля в контекста на световен недостиг на чипове, като например този по време на кризата с COVID-19. Планира се също така да се активират повече от 43 млрд. евро публични и частни инвестиции до 2030 г. (Европейска комисия 2023б).

Фигура 1. Дял на приходите на пазара на полупроводници според седалището на компанията по региони през 2018-22 г. (%)

²¹ "Законът за цифровите пазари: Преглед на практическите аспекти и последните развития", *Fieldfisher*, 30 април 2024 г. (<https://www.fieldfisher.com/en-be/locations/belgium/insights/the-digital-markets-act-an-overview-of-practical-aspects-and-recent-developments>).

Източник: Statista (2024b).

Макар че законодателният акт за чиповете се опитва да подсили устойчивостта на ЕС, той може едновременно с това да създаде търговски конфликти поради намалената зависимост на ЕС от вноса от големи производители както в Азия, така и в САЩ. Противниците на закона твърдят²², че той може да доведе до свръхпроизводство и да предизвика напрежение в търговията, тъй като "потърпевшите" или неблагоприятно засегнатите държави могат да предприемат ответни мерки със собствени протекционистки политики. През 2022 г. Китай вече е поел ангажимент за инвестиции на стойност 150 млрд. долара за десет години, а САЩ - за 52 млрд. долара за пет години²³. Като цяло подкрепата за сектора в САЩ, Китай, Япония, Южна Корея и ЕС се оценява на 721 млрд. долара - 0,9 % от световния БВП през 2020 г.²⁴ Тази конкурентна среда на финансиране крие риск от изкривяване на пазара и отразява предизвикателствата при поддържането на многостранен контрол върху субсидиите, особено сред приятелските икономики, които се конкурират за доминиращо положение в областта на високите технологии. Все по-често се повдигат въпроси (Monsees, 2024 г.) за това как технологичният суверенитет ще бъде възможен в една глобална индустрия със сложна верига на доставки като тази на полупроводниците, където сътрудничеството и свободната търговия са от решаващо значение за стабилното снабдяване с компоненти. Подходът на ЕС предполага, че веригите за доставки на полупроводници могат да се преместят безпроблемно в ЕС, без да се отчита цялостната сложност и възможните смущения, свързани с такова преместване. Поради това законодателният акт за чиповете може да създаде значителни предизвикателства, тъй като в него липсва обратната връзка на пазара.²⁵

Вътрешното производство съгласно законодателния законодателен акт за чиповете може да предизвика ответни законодателни мерки от други държави. Това може да накара ЕС да предприеме контрамерки, които да предизвикат протекционистки реакции от други държави, като по този начин се създаде фрагментиран световен пазар, в който всеки регион се опитва да даде приоритет на собствения си производствен капацитет. Това ще бъде катастрофа за свободната търговия, в която страните се възползват от сравнителните си предимства чрез възможността да търгуват през границите. От гледна точка на СТО подобен подход рискува да наруши принципите на свободната търговия и да повдигне евентуални обвинения в дискриминация срещу неевропейски доставчици, което може да усложни търговските отношения на ЕС с партньори като САЩ и Южна Корея.

Това може допълнително да отчужди другите азиатски партньори на ЕС и да даде на Китай по-голяма роля в търговските му отношения.^{26,27} Производството на полупроводници е пример като от учебник: Азиатските икономики, особено Тайван и Южна Корея, са специализирани в производството на съвременни чипове. Опитвайки се да създаде център за полупроводници в ЕС, законодателният акт за чиповете пренебрегва сравнителните предимства в полза на

---

²² "Правилен ли е подходът на закона за чиповете на ЕС?" *Brugel*, 2 юни 2022 г. (<https://www.bruegel.org/blog-post/eu-chips-act-right-approach>).

²³ "Китай планира над 143 млрд. долара за стимулиране на производството на местни чипове, за да се конкурира със САЩ: източници", *Reuters*, 13 декември 2022 г. (<https://www.reuters.com/technology/china-plans-over-143-bln-push-boost-domestic-chips-compete-with-us-sources-2022-12-13/>)

²⁴ "Правилен ли е подходът към акта за чиповете на ЕС?" *Brugel*, 2 юни 2022 г. (<https://www.bruegel.org/blog-post/eu-chips-act-right-approach>).

²⁵ "Субсидии за микрочипове: *GIS*, 10 ноември 2022 г. (<https://www.gisreportsonline.com/r/microchip/>).

²⁶ "Субсидии за микрочипове: *GIS*, 10 ноември 2022 г. (<https://www.gisreportsonline.com/r/microchip/>).

²⁷ 'Reenvisioning Europe's digital sovereignty', *Politico*, 23 септември 2024 г.

(<https://www.politico.eu/article/europe-ursula-von-der-leyen-tech-brussels-digital/>).

самодостатъчността пред специализацията. Това е контрапродуктивно, тъй като пренасочва инвестициите към отрасли, за които ЕС не е в най-добра позиция да бъде лидер, вместо да ги насочи към висококвалифицирани технологични иновации и софтуер, където ЕС вече има конкурентно предимство.²⁸

Опонентите на законодателния акт за чиповете твърдят, че независимостта в един толкова взаимозависим в световен мащаб сектор като полупроводниците е неосъществима мечта за ЕС (Camps и Saz-Carranza, 2023 г.). По своята същност веригата за доставки на полупроводници е глобална, включваща суровини от един регион, производство в друг и сглобяване в още един. Законът също така пренебрегва предимствата на глобалната верига на доставки, която се характеризира с по-голяма гъвкавост в отговор на смущения. От либерална гледна точка истинската устойчивост би се постигнала чрез диверсификация на търговските партньори и поддържане на здрави международни маршрути за доставки, а не чрез локализиране на производството при значително по-високи разходи.

Изисквания за киберсигурност и сигурност на 5G

ЕС наложи строги мерки за сигурност на инфраструктурата на 5G главно поради опасения за потенциален шпионаж от страна на китайските доставчици на телекомуникационни услуги, по-специално Huawei. Препоръчителният метод на действие според Инструментариума на ЕС за киберсигурност на 5G²⁹ е държавите членки да ограничат или изключат "високорисковите доставчици" в националните си мрежи, което на практика означава ограничаване или пълна забрана на Huawei. Тази мярка е част от стратегията на ЕС за цифров суверенитет, според която блокът поема контрола върху критичната си инфраструктура, без да зависи от чуждестранни доставчици, които представляват какъвто и да било риск.

Carrarico и Farrand (2024) подчертават, че този възглед е част от нововъзникващ подход, често е наричан "регулаторен меркантилизъм". Той обединява сигурността, суверенитета и икономическите съображения в единна рамка и се фокусира върху вътрешната сигурност и автономия. За тази цел ЕС се опитва да направи цифровото си пространство устойчиво на външно въздействие чрез регулиране на ключови за националната сигурност сектори, например телекомуникационна инфраструктура и данните. Директивата за МИС2 е пример за тази промяна, като разширява изискванията за киберсигурност до широк кръг сектори, задължава сътрудничеството и надзора между държавите членки за справяне с уязвимостите и засилване на устойчивостта чрез мерки като бази данни за уязвимости и координирани механизми за разкриване на информация (Европейски съюз, 2022b). Въпреки това този акцент върху ограниченията за "високорисковите" доставчици води до последици за търговските отношения между ЕС и Китай, тъй като Китай може да възприеме такива ограничения като протекционистки и дискриминационни.

Освен това, приоритизирането на киберсигурността и цифровия суверенитет в ЕС представлява стратегически компромис между логиката на автономията и отворения пазар. Това може да доведе до затваряне на достъпа до вътрешния пазар за определени чуждестранни дружества и дори може да бъде вредно е дипломатическите и икономическите отношения с търговски партньори като Китай. Инфраструктурната сигурност на ЕС укрепва устойчивостта му срещу киберзаплахи, но рискува да повиши напрежението с други ключови световни доставчици на подобни технологии и

---

²⁸ "Първа част: *Tech Insights*, 25 септември 2024 г. (<https://cepa.org/article/chips-acts-go-global/>).

²⁹ EU Toolbox for 5G Security, *Европейска комисия*, достъпно на 28 декември 2024 г. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/eu-toolbox-5g-security>

да привлече съпротивата на съюзници, за които отвореният достъп до пазара се смята за търговски стандарт.

Препоръки за реформа

За да се справи с предизвикателствата на технологичния суверенитет и да запази глобалната си конкурентоспособност, Европейският съюз трябва да предприеме целенасочени интервенции, които да балансират регулаторните цели с пазарните реалности. Настоящият регулаторен пейзаж, макар и амбициозен, поставя значителна тежест върху предприятията, особено МСП, и рискува да създаде неефективности в ключови отрасли. Като се съсредоточи върху насърчаването на иновациите, привеждането на нормативната уредба в съответствие със световните търговски стандарти и изграждането на стратегически партньорства, ЕС може да се справи с тези предизвикателства, като същевременно запази своите ценности за неприкосновеност на личния живот, сигурност и устойчивост. Препоръките имат за цел да предоставят приложими стратегии за повишаване на устойчивостта, насърчаване на икономическия растеж и гарантиране, че ЕС ще остане лидер в световната цифрова икономика.

- **Гарантиране, че разпоредбите за защита на личните данни са пропорционални и благоприятстват търговията:** Многостепенна рамка за спазване на изискванията ще намали тежестта върху МСП, ще даде възможност за трансгранични потоци от данни и ще насърчи пазарното разнообразие, без да се нарушават стандартите за защита на личните данни.
- **Намаляване на преките субсидии и съсредоточаване върху стимулиране на частните инвестиции:** Вместо да разчита на щедри държавни субсидии за полупроводници, ЕС трябва да се насочи към данъчни стимули и намаляване на бюрокрацията, за да насърчи частните инвестиции. Целевите субсидии, както се препоръчва в Европейския законодателен акт за чиповете, ще нарушат пазарната конкуренция, като субсидират области от икономиката, в които няма естествено търсене, и по този начин ще създадат неефективност. Пазарните стимули обаче могат да доведат до по-устойчив растеж, като същевременно създадат инвестиционна среда, в която компаниите за полупроводници могат да се развият въз основа на реалните пазарни нужди. Това би означавало по-малко използване на държавни средства и по-силна позиция за дългосрочна конкурентоспособност.
- **Привеждане на цифровите регулации в съответствие с принципите на СТО:** Промените в ЗЦП и ЗЦУ с цел справедливо третиране на неевропейските дружества със сигурност ще засилят ангажимента на ЕС към свободната търговия. Строгите изисквания - например оперативна съвместимост и обмен на данни - които ЗЦП поставя пред т.нар. gatekeepers, биха могли да имат опустошителни последици за предприятията извън ЕС. Това може да подкопае правилото на СТО за недискриминация. Един по-работещ модел на сътрудничество - включващ частични освобождавания или изключения за някои международни дружества - би позволил на ЕС да развие ефективна конкуренция на своя цифров пазар, без да провокира потенциален търговски конфликт със САЩ или с която и да е друга икономика, ориентирана към иновациите.
- **Прилагане на пазарни стандарти за киберсигурност с цел намаляване на търговските бариери:** Доброволен, ориентиран към индустрията подход към хармонизирани стандарти за киберсигурност с най-добрите световни практики би намалил разходите за привеждане в съответствие и би улеснил достъпа до пазара за чуждестранни субекти. Той също така би допълнил целите за свободна търговия и сигурност. Неотдавнашните разпоредби, особено съгласно Директивата за МИС 2, налагат високи разходи за привеждане в съответствие, които могат да бъдат предизвикателство за по-малките международни фирми да поемат. Пазарно ориентираните стандарти биха могли да допринесат за постигане на целта на ЕС за

по-строги мерки за киберсигурност, без да се налагат ограничителни тежести на собствения му пазар. Те могат да подхранват конкурентна среда, която да стимулира иновациите и отворения достъп до европейския пазар.

- **Фокус се върху стратегически партньорства и избягване на протекционистични политики:** Вместо да се стреми към пълна локализация на веригата си за доставки на полупроводници, ЕС трябва да се ангажира със стратегически съюзи с водещите световни производители на чипове, като Тайван, Южна Корея и САЩ. Пълното локализиране е не само скъпо, но и много сложно, а стратегическите партньорства ще позволят на ЕС да се възползва от сравнителните предимства на всеки регион, като по този начин ще осигури устойчивост чрез диверсифицирани доставки.

Намаляване на пречките пред търговията в ЕС: Разширяване на свободната търговия чрез нови споразумения

Договарянето и ратифицирането на споразумения за свободна търговия (ССТ) в рамките на ЕС представлява институционално предизвикателство както на национално, така и на европейско равнище. От една страна, Комисията води преговорите съгласно директивите на Европейския съвет (наричан по-нататък "Съветът"), но ратификацията често изисква одобрение от националните парламенти, което усложнява процеса. В периода 2012-19 г. ЕС договори 16 споразумения за свободна търговия, като само три от тях заобиколиха одобрението на националните парламенти (Hammond et al. 2021). Тази политическа съпротива често се корени в загрижеността за сигурността на работните места, екологичните стандарти и влиянието на различни интереси.

Съпротивата срещу свободната търговия често се изостря от асиметрията в ползите от либерализацията на търговията, която въпреки това води до подобряване на положението на всички страни (Boudreaux 2018): докато потребителите печелят чрез по-ниски цени и по-голям избор, някои местни производители са изправени пред засилена конкуренция, което води до концентрирани загуби (Olson 1965). За да се справят с тези предизвикателства, поддръжниците на ССТ трябва да се противопоставят на наратива на групите по интереси, като наблегнат на дългосрочните икономически ползи от свободната търговия, включително повишения растеж и производителност. Подобряването на осведомеността чрез разпространяване на изследвания и взаимодействие с медиите и политическите заинтересовани страни може да помогне за промяна на общественото мнение. Освен това компенсаторните мерки за неблагоприятно засегнатите в краткосрочен план, както предлага Rickard (2015), могат да смекчат опозицията и да насърчат по-широка подкрепа. Успешните примери за либерализация (като например в Южна Корея) показват, че първоначалната съпротива може да отстъпи място на дългосрочни ползи (Acemoglu и Robinson 2012). Изтъкването на тези успешни примери и прозрачното решаване на екологичните и социални проблеми може да помогне за преодоляване на съпротивата и да проправи пътя за по-гладко ратифициране на ССТ.

Започваме този раздел с проучване на търговските области, които ЕС не либерализира със същите темпове като преди, или в сравнение с други юрисдикции, с цел да определим областите на търговия, които трябва да се подобрят. След това разглеждаме настоящата рамка на търговските споразумения на ЕС, както действащи, така и предстоящи и хвърляме светлина върху това как вътрешният и външният натиск усложняват програмата на ЕС за либерализация на търговията. Като анализираме ключови казуси, включително спрените преговори с държавите от Меркосур и незавършените споразумения с други стратегически партньори, ние подчертаваме сложността на преодоляването на ветото на държавите членки и протекционистичните тенденции. В този раздел

се разглежда и въпросът как ЕС може да балансира между ангажимента си към свободната търговия и защитата на стратегическите си интереси в един все по-протекционистки свят.

Идентифициране на пречките пред търговската политика на ЕС: Сравнителна оценка на динамиката на търговската либерализация на ЕС

ЕС има дълга история в насърчаването на свободната търговия, като се започне от създаването на Европейската общност за въглища и стомана (ЕОВС) през 1951 г. и последвалите ѝ преобразувания. От 80-те години на миналия век насам значителните усилия за глобална либерализация поставят акцент върху свободната търговия като основен двигател за подобряване на жизнения стандарт в световен мащаб и в полза на всички участващи страни (Boudreaux 2018). Свободната търговия и конкурентните пазари играят ключова роля за подобряване на показателите за качество на живот, като дават възможност на хората свободно да обменят стоки и услуги. Регулациите трябва да гарантират справедливост, а не да възпрепятстват този доброволен обмен. Неслучайно търговията е основният механизъм, чрез който държавите в процеса на присъединяване към ЕС увеличават общата си икономическа свобода (Schizas et al. 2020).

Настоящата тенденция в либерализацията на търговията на ЕС се дължи по-скоро на дълбоко вкоренената традиция на Съюза за свободна търговия, отколкото на нови инициативи в тази посока. Темпото, с което ЕС либерализира търговската си политика, напоследък се подлага на съмнение.³⁰ Популистката реторика и неотдавнашната финансова криза предизвикаха значителни икономически спадове в цяла Европа, което доведе до широка критика на политиките на ЕС, включително на търговската. Този контрол може да е забавил темпото, с което ЕС либерализира своята политика³¹, докато други региони на света напредват към по-отворена търговия.

В този раздел се разглеждат областите, в които търговската политика на ЕС не се либерализира със същите темпове като преди или поне по-бавно с други глобални играчи. Ползваме най-новия набор от данни, наличен в индекса на икономическата свобода на Института "Фрейзър" (Gwartney et al. 2024). Въз основа на данни за 2022 г. разглеждаме средните резултати на настоящите 27 държави от ЕС, държавите от ОИСР извън ЕС, БРИКС и останалия свят, за да определим тенденциите в търговските показатели. Една от петте области на съставните показатели за икономическа свобода е свободата на международната търговия, която разглежда търговските ограничения, например мита или разпоредби, ограничаващи трансграничния обмен на стоки, услуги и капитали. Тя включва следните пет компонента:

- **Мита:** Измерва приходите от данъци върху търговията, средните размери на митата и отклоненията от тях, което показва икономическо централно планиране.
- **Регулаторни бариери пред търговията:** Измерват нетарифните бариери и времето, свързани с вноса/износа.
- **Обменни курсове на черния пазар:** Измерват несъответствието между официалните обменни курсове и курсовете на черния пазар, като класират страните въз основа на конвертируемостта на валутата.

---

³⁰ 'EU trade agreement fatigue slowing down ratification of deals', Euronews, 25 май 2023 г. (<https://www.euronews.com/my-europe/2023/05/25/eu-trade-agreement-fatigue-slowing-down-ratification-of-deals>).

³¹ "Търговското споразумение на Меркосур се сблъсква с регламента на ЕС за борба с изсичането на горите", *Politico*, 27 декември 2023 г. (<https://www.politico.eu/article/mercosur-trade-deal-eu-anti-deforestation-regulation-environment-agriculture/>).

- **Контрол върху движението на капитали и хора:** Те измерват финансовата отвореност, капиталовия контрол, свободата на пътуване в чужбина и защитата на чуждестранните активи.

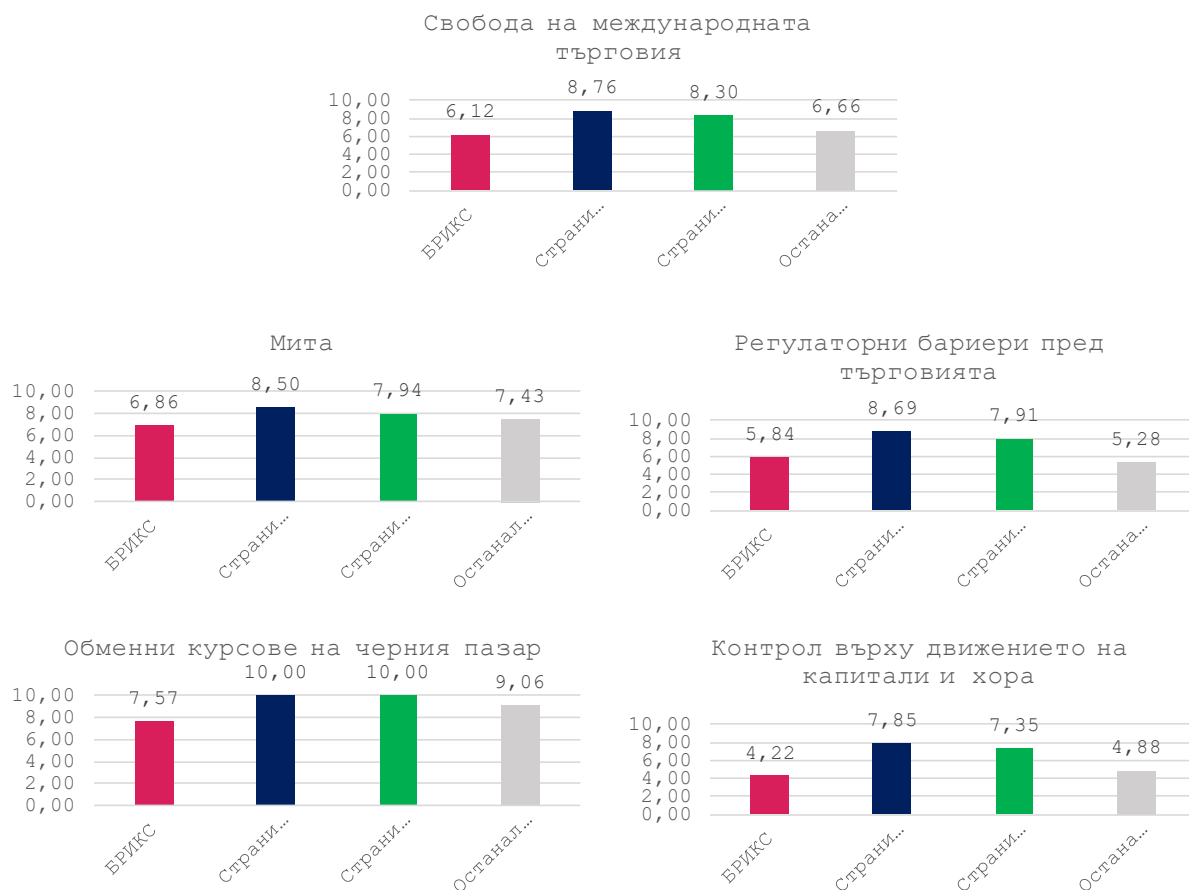
Първо оценяваме цялостното представяне на всяка регионална група през 2022 г., а след това представяме подробен анализ на всеки компонент. Това включва сравняване на: а) средното представяне на всяка група през 2022 г. спрямо представянето им през 2000 г. (вътрешногрупови разлики във времето) и б) представянето на всяка група спрямо останалите през 2000 г. и 2022 г. (междугрупови разлики във времето). Този подход помага да се установят потенциални недостатъци в търговските политики на ЕС и темповете на либерализация. След това представяме препоръки за мерки за преодоляване на идентифицираните предизвикателства.

Анализ на тенденциите в търговската политика на ЕС през периода 2000-22 г.

Общото представяне на държавите от ЕС-27 в показателите за свобода на търговията през 2022 г. е особено добро, като средните резултати надхвърлят тези на другите държави от ОИСР, БРИКС и останалия свят. Както е посочено на фигура 2, ЕС-27 се отличава не само в на общите резултати, но и по всички четири подкомпонента на свободата на търговията, което показва стабилна политика за свобода на търговията. Въпреки че резултатите в областта на контрола върху движението на капитали и хора са относително по-ниски от тези на другите подкомпоненти, ЕС-27 все пак запазва по-високи оценки от останалите групи.

Фигура 2. Оценка на свободата на търговията и подкомпоненти - среден резултат по регионални групи (2022 г.)

Източник: Gwartney et al. 2024; анализ на авторите.

Макар че общата свобода на търговията в ЕС-27 се е подобрила леко от 2000 г. насам, нейният ръст е незначителен. Показателите за митата и регулаторните бариери пред търговията са се влошили, като значително подобрение се наблюдава само при контрола върху движението на капитали и хора (фигура 3). За разлика от тях, както в страните от БРИКС, така и в страните от ОИСР, които не са членки на ЕС, средните стойности на свободата на търговия са намалели, като само в страните от останалия свят подобрението е малко по-голямо от това в ЕС. Важните промени включват намаляване на обменните курсове на черния пазар за страните от БРИКС, намаляване на

регулаторните бариери пред търговията и митата за страните от ОИСР, които не са членки на ЕС, и подобряване на митата за страните от останалия свят.

Фигура 3. Разлики в средните стойности на оценката на свободата на търговията и подкомпонентите по регионални групи за периода 2000-22 г.

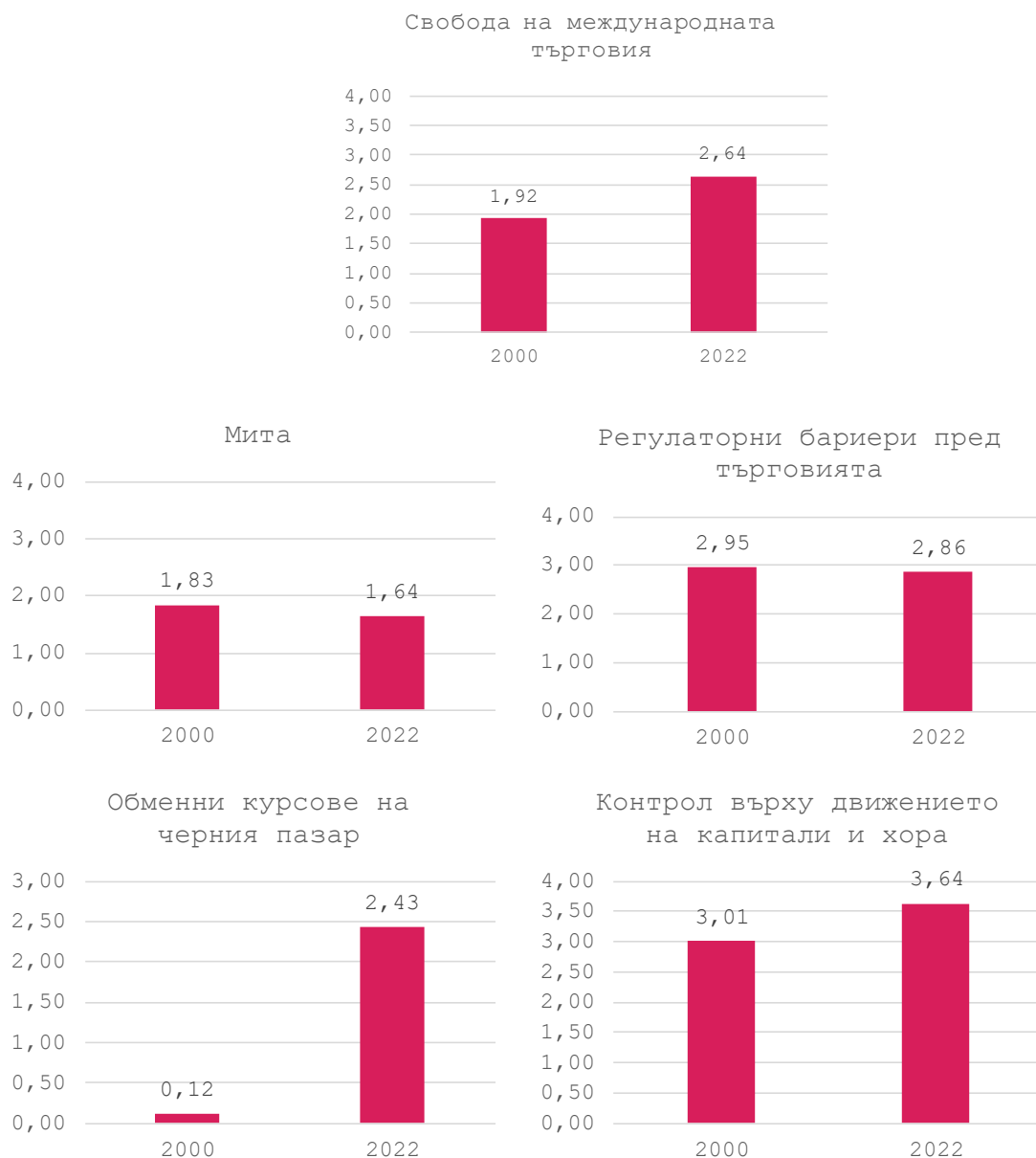
Забележка: Положителните/отрицателните стойности означават, че средната стойност за групата държави се е увеличила/намаляла съответно през 2022 г. в сравнение с 2000 г.

Източник: Gwartney et al. 2024; анализ на авторите.

Темп на либерализация на търговията в ЕС-27 в сравнение с ОИСР, БРИКС и останалия свят

При оценката на промяната в разликата между средните резултати на ЕС-27 и БРИКС през периода 2000-22 г. е видно, че страните от ЕС-27 са увеличили преднината си от 1,92 пункта на 2,64 пункта - увеличение с 0,72 пункта по 10-степенната скала, както е показано на фигура 4. Това нарастване може да се отдаде преди всичко на забележителното влошаване на обменните курсове на черния пазар в БРИКС през 2022 г. в сравнение с 2000 г. Освен това при контрола върху движението на капитали и хора ЕС-27 също успя да увеличи преднината си с 0,63 пункта. Обратно, БРИКС свива разликата при митата и регулаторните бариери пред търговията съответно с 0,19 и 0,09 пункта.

Фигура 4. Разлики в показателите за свобода на търговията между ЕС-27 и средните стойности за БРИКС

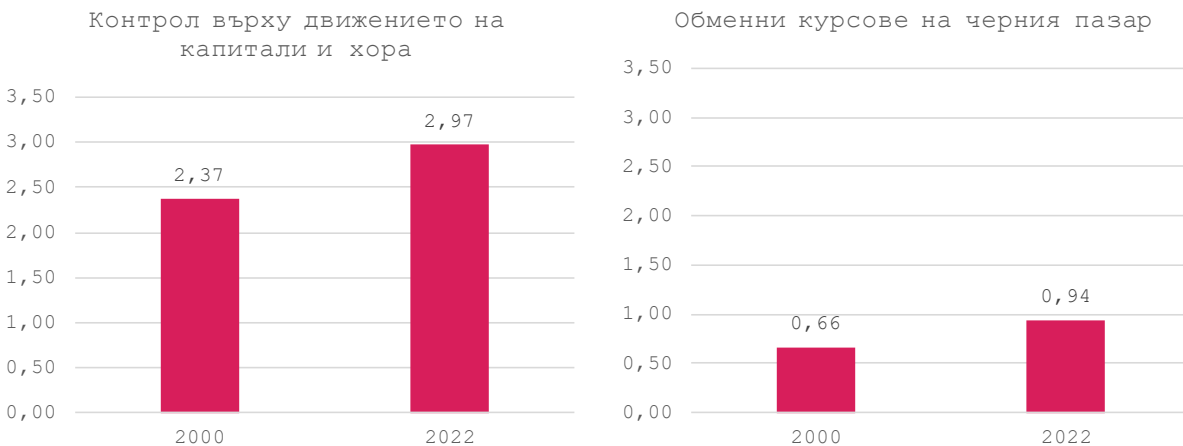
Бележка: По-високите/по-ниските стойности през 2022 г. показват, че разликите между страните от ЕС и БРИКС са се увеличили/намалили съответно спрямо 2000 г.

Източник: Gwartney et al. 2024; анализ на авторите.

Средните резултати на ЕС-27 в сравнение с разликите между страните от останалия свят - силно разнородна група – остават на почти едно и също отстояние през 2000 г. и 2022 г., което показва, че и двете групи са се либерализирали със сходен темп. Значителна промяна обаче настъпи при митата, където групата на останалия свят значително сви преднината на ЕС-27, като намали разликата от 2,23 пункта през 2000 г. до 1,07 през 2022 г. (фигура 5). Това се балансира от леки увеличения в другите подкомпоненти.

Фигура 5. Разлики в показателите за свобода на търговията между ЕС-27 и средните стойности за останалия свят

Бележка: По-високите/по-ниските стойности през 2022 г. показват, че страните от ЕС средно са увеличили/намалили разликата си с останалия свят в сравнение с 2000 г.

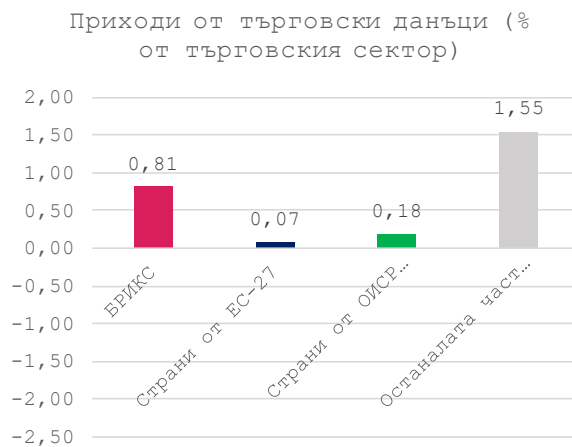
Източник: Gwartney et al. 2024; анализ на авторите.

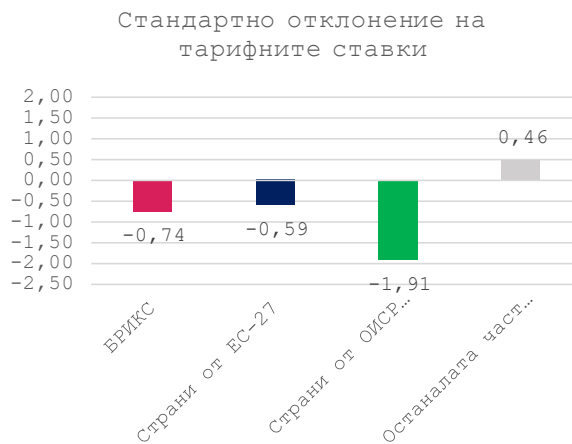
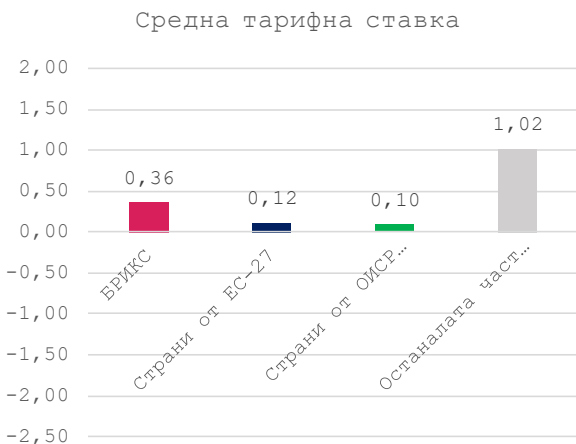
Тенденциите, показани на фигури 4 и 5, показват, че темпото, с което страните от ЕС-27 намаляват митата и премахват регулаторните бариери пред търговията, е по-бавно от това на БРИКС и останалия свят през периода 2000-22 г.

Мита и регулаторни бариери пред търговията: Основни недостатъци на ЕС

По-подробно разглеждане на конкретните показатели за митата и регулаторните бариери пред търговията дава допълнителна информация. Приходите от търговски данъци и средната митническа ставка в ЕС-27 отбелязват скромни увеличения от съответно 0,07 и 0,12 пункта, докато в страните от БРИКС и останалата част от света увеличението е по-голямо. При стандартното отклонение на митническите ставки обаче в ЕС-27 се наблюдава по-малко намаление в сравнение с БРИКС, но групата на останалия свят постигна значително подобрение (фигура 6).

Фигура 6. Разлики в митническите показатели по регионални групи (2000-22) г.

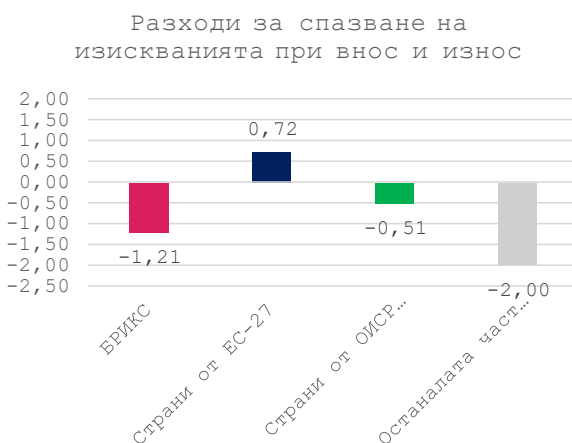
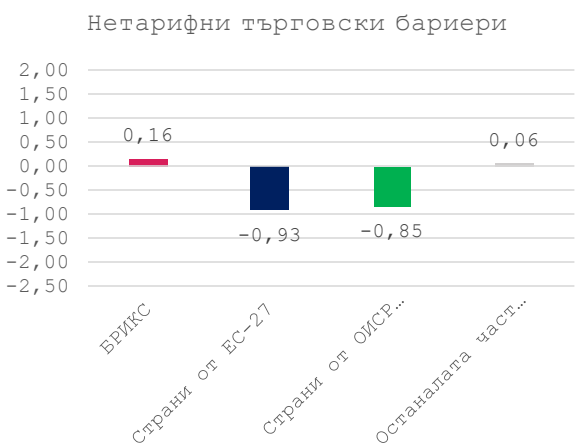

Забележка: Положителните/отрицателните стойности показват, че групата държави е увеличила/намалила средната си стойност през 2022 г. спрямо 2000 г..

Източник: Gwartney et al. 2024; анализ на авторите.

Що се отнася до премахването на регулаторните бариери пред търговията, в периода 2000-22 г. страните от ЕС-27 отбелязват забележителен спад на нетарифните бариери пред търговията, за разлика от групите на БРИКС и останалия свят, които отбелязват увеличение на средните си резултати. Обратно, ЕС-27 е единствената група, в която се наблюдава значително увеличение на разходите за спазване на законодателството при внос и износ. За всички останали групи средният резултат за разходите за спазване на законодателството значително се свива (фигура 7).

Фигура 7. Разлики в показателите за регулаторните бариери пред търговията по регионални групи (2000-22 г.

Забележка: Положителните/отрицателните стойности показват, че средната стойност за групата държави се е увеличила/намаляла през 2022 г. в сравнение с 2000 г.

Източник: Gwartney et al. 2024; анализ на авторите.

Заклучение

Въпреки че ЕС остава един от регионите, които най-много подкрепят свободната търговия в световен мащаб, има специфични области на търговията, които изискват по-либерален подход:

контролът върху движението на капитали и хора е с по-ниски оценки за свободна търговия в сравнение с други подкомпоненти.

ЕС не се е либерализирал със същите темпове като други региони в областта на митата и регулаторните бариери пред търговията. Политическата дестабилизация, наблюдавана в групи като БРИКС, е предоставила на страните от ЕС сравнително предимство, отразено в показатели като обменните курсове на черния пазар и данъчната тежест върху международната търговия като процент от износа и вноса. Въпреки това нетарифните търговски бариери, които възпрепятстват конкурентоспособността на вносните стоки на вътрешния пазар, се либерализират с по-бавни темпове или дори изостават от тези в БРИКС и останалия свят.

Приложеният подход има някои ограничения, включително различията и хетерогенността в отделните групи държави (Archontas и Saravakos 2023). Освен това сравняването на средните резултати - дори когато се измерват като промени в различията и се дезагрегират обширно - може да замъгли по-нюансирани подходи към конкретни политики, които биха могли да решат идентифицираните проблеми. Независимо от това, настоящият анализ предлага сравнителна перспектива за тенденциите в областта на свободата на търговията сред групите държави в международните организации и останалия свят, като подчертава политиките на ЕС, които изостават от общите тенденции и се нуждаят от ускорена либерализация.

Препоръки за реформа

- **Създаване на център за анализ на споразуменията за свободна търговия:** Такава организация следва да следи напредъка на одобренията на споразуменията в страните-членки и да лобира за ускоряване на този процес.
- **Засилване на външното движение на човешки и финансов капитал:** Това ще спомогне за поддържане на конкурентоспособността на световния пазар и ще улесни притока на инвестиции към континента, което би могло значително да подобри иновациите.
- **Оптимизиране на регулаторните процеси:** Опростяване на процедурите за търговия през границите на ЕС чрез намаляване на бюрократичните изисквания. Това ще спомогне за намаляване на тарифните и нетарифните бариери и ще ускори цялостния процес на либерализация.
- **Повишаване на прозрачността на търговската политика:** Повишаване на прозрачността на търговските преговори и процесите на формиране на политики с цел изграждане на доверие и подкрепа сред държавите-членки на ЕС и търговските партньори. Това би могло да включва по-открити консултации и по-голям публичен достъп до документите от преговорите и проектите на търговски споразумения.

Търговските споразумения на ЕС: Какво е налице и какво липсва?

ЕС е основан на свободата на търговията в рамките на блока. Четирите вида свободи, които той предоставя - свобода на движение на стоки, работна ръка, капитали и установяване и предоставяне на услуги са еманация на този принцип. Въпреки че член 5 от Договора за Европейския съюз (ДЕС) гласи: "В отношенията си с останалия свят Съюзът поддържа и насърчава своите ценности и интереси и допринася за защитата на своите граждани. Той допринася за [...] свободната и справедлива търговия" (Европейски съюз, 2024а), ангажиментът на ЕС за свободна търговия се разпростира само върху неговите държави членки. ЕС договаря търговски споразумения от името на целия блок, тъй като търговската политика е в компетенциите на Съюза. Членове 207 и 218 от

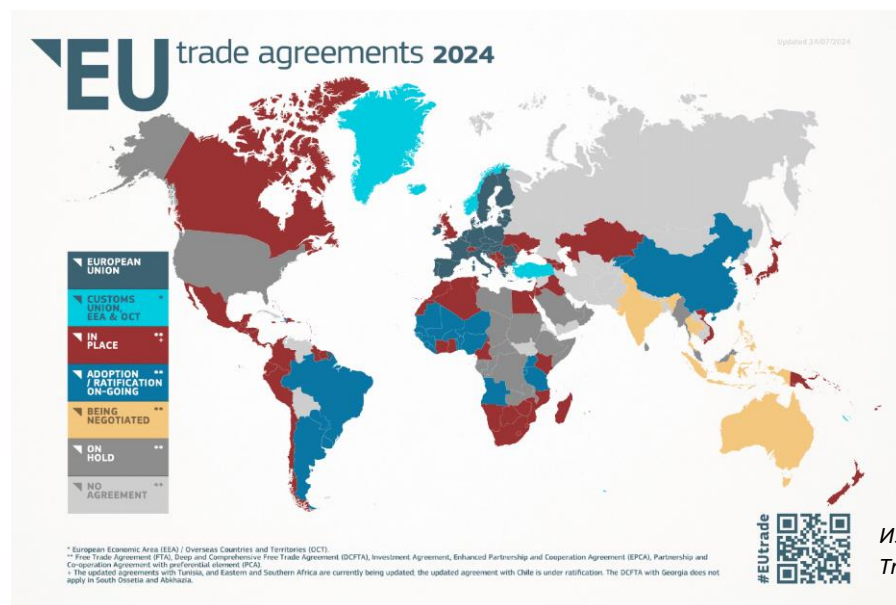
Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС) очертават ролите на Съвета и Комисията в този процес. Съветът разрешава преговорите, а Комисията ги провежда, което ѝ дава значително влияние върху съдържанието и влиянието на търговските споразумения.³²

И все пак, "с голямата власт идва и голямата отговорност", особено след президентските избори в САЩ през 2024 г., които могат да накарат новоизбраната Комисия да започне нова търговска война със САЩ.³³ Освен това продължаващите търговски спорове с Китай относно държавните субсидии за производителите на електромобили и ответните мита на ЕС³⁴ и вътрешните разногласия и гласовитата опозиция срещу предложеното споразумение с Меркосур³⁵ усложняват дневния ред на ЕС. Тези предизвикателства подчертават две основни пречки: опасенията за сигурността и засилващите се протекционистични тенденции в западния свят.³⁶ Въпреки това вредите от протекционизма не се ограничават само до икономиката, но обхващат и геополитически въпроси (Mises 2010). Укрепването на икономическите връзки със сходно мислещи държави е от съществено значение за преодоляване на тези трудности и за гарантиране на стратегическите интереси на ЕС.

Настоящите споразумения за свободна търговия на ЕС

За да се добие пълна представа за състоянието на търговската политика на ЕС в момента, следва да се разгледат съществуващите споразумения за свободна търговия между ЕС и неговите партньори.

Фигура 8. Съществуващи търговски споразумения между ЕС и други държави (2024 г.)

Източник: Department of Enterprise, Trade and Employment (n.d.).

³² "Ползите за потребителите от търговските споразумения: CEPR, 12 март 2018 г.

(<https://cepr.org/voxeu/columns/consumer-benefits-trade-agreements-evidence-eu-trade-policy>).

³³ "Европа и САЩ удължават търговското примирие заради тарифите на Тръмп", BBC, 19 декември 2023 г.

(<https://www.bbc.com/news/business-67758395>).

³⁴ "ЕС налага мита върху несправедливо субсидирани електрически превозни средства от Китай, докато продължават обсъжданията относно ценовите гаранции", Европейска комисия, 29 октомври 2024 г.

(https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_5589).

³⁵ "Франция към ЕС: Не сключвайте търговско споразумение с Южна Америка против нашата воля", Politico, 30 октомври 2024 г. (<https://www.politico.eu/article/eu-france-dont-seal-latam-trade-deal-sophie-primas-trade-minister/>)

³⁶ "The case for open trade", CTO, n.d. (https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact3_e.htm).

Както личи от фигура 8, ЕС е страна по множество споразумения за свободна търговия с повече от 70 държави, част от които са най-големите икономики в света - Япония, Обединеното кралство, Канада - и като цяло представляват почти 32 % от външната търговия на ЕС (Department of Enterprise, Trade and Employment n.d.). Не всички тези споразумения за свободна търговия са приложени изцяло. Някои от тях, например Всеобхватното и икономическо търговско споразумение между ЕС и Канада (СЕТА), се прилагат само временно,³⁷ като множество държави членки все още не са нотифицирали съответните споразумения. Например в случая на гореспоменатото СЕТА това все още трябва да бъде направено от 11 държави членки, както и от Канада (Европейски съвет, 2017 г.).

Въпреки това тези споразумения за свободна търговия вече оказват влияние върху ежедневието на гражданите на ЕС, благодарение на намалени мита за желани стоки и от цялостно подобряване на качеството на вносните стоки. Така например през първата година от действието на Споразумението за икономическо партньорство (СИП) между ЕС и Япония износът на ЕС за Япония се е увеличил с 6,6 % в сравнение с предходната година. Японският износ за ЕС също се е увеличил с повече от 6 %.³⁸ След влизането в сила на СИП европейските износители са успели да спестят почти 1 млрд. евро от мита. Прогнозите сочат, че благодарение на споразумението годишната търговия между ЕС и Япония може да се увеличи с почти 36 млрд. евро.³⁹ Налице е и намаляване на регулаторните ограничения, като са въведени опростени процедури за улесняване на търговията. Постигането на всичко това обаче изискваше постигането на консенсус по време на преговорите, приемането и ратификацията. В случая със СИП този процес - от идеята до изпълнението - продължи три години⁴⁰

Процесът обаче не винаги е толкова бърз. Например търговското споразумение между ЕС и Виетнам - най-новото търговско споразумение на ЕС със значима на глобалната сцена държава⁴¹ - беше договаряно в продължение на пет години, преди да влезе в сила.⁴² Въпреки че преговорите по споразумението ЕС-Меркосур приключиха през 2019 г., споразумението все още е прието от Съвета. Това подчертава най-големия проблем, с който се сблъсква всяка Комисия - "капанът на политизираните решения" (Gheyle 2022), който значително намалява капацитета на ЕС да приема и прилага нови търговски споразумения.

---

³⁷ "Споразумение между ЕС и Канада", Европейска комисия - Търговска политика, (https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/canada/eu-canada-agreement_en)

³⁸ "Търговия: Първата година от Споразумението за икономическо партньорство между ЕС и Япония показва ръст в износа на ЕС", *Европейска комисия*, 31 януари 2020 г. (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_161).

³⁹ "Търговия: Първата година от Споразумението за икономическо партньорство между ЕС и Япония показва ръст в износа на ЕС", *Европейска комисия*, 31 януари 2020 г. (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_161).

⁴⁰ "Споразумение между ЕС и Япония: *Европейска комисия*, б.д. (https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/japan/eu-japan-agreement/negotiation-process_en).

⁴¹ През 2023 г. Виетнам е най-големият търговски партньор на ЕС в търговията със стоки в рамките на "Търговското споразумение между ЕС и Виетнам" на Асоциацията на страните от Югоизточна Азия (АСЕАН), Европейска комисия - Търговска политика, (https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/vietnam_en).

⁴² "Резюме на Споразумението за свободна търговия между Виетнам и ЕС (EVFTA)", *WTOcenter*, 15 януари 2016 г. (<https://wtocenter.vn/chuyen-de/12781-summary-of-vietnam-eu-free-trade-agreement-evfta>).

Ключови споразумения за свободна търговия, които ЕС пропуска

Въпреки обширната си мрежа от търговски споразумения ЕС все още не разполага със стратегически партньорства за свободна търговия с няколко ключови световни пазара - споразумения, които биха могли значително да подобрят икономическото му влияние, достъпа до ресурси и конкурентоспособността му на световната сцена. Споразуменията с Меркосур и СЕТА илюстрират това. Част от проблема се крие в начина на договаряне на част от споразуменията за свободна търговия. Преди 2017 г. почти всички ССТ на ЕС бяха сключени като смесени споразумения, което даваше възможност на държавите членки да блокират тяхното приемане. Такъв беше случаят със СЕТА, при което през октомври 2016 г. парламентът на Валонския регион в Белгия реши да наложи вето на споразумението, което доведе до международна криза.

ЕС и неговите държави членки не винаги цялата вина. Пример за това е най-ключовото нереализирано търговско споразумение на ЕС - Трансатлантическото партньорство за търговия и инвестиции (ТПТИ) със САЩ. Това споразумение за свободна търговия щеше да свърже пазарите на двете най-големи икономики в света⁴³ и да окаже дълбоко въздействие върху ежедневието на 784 милиона души. То не се осъществи, тъй като и ЕС, и САЩ попаднаха в "капана на политизираните решения" в резултат на засилващите се протекционистки тенденции, които само се засилиха след избирането на Джо Байдън за президент на САЩ през 2020 г.

Списъкът с неосъществени търговски споразумения на ЕС не се изчерпва дотук. Друга държава, с която ЕС иначе има сходни интереси и все още не е сключила споразумение за свободна търговия е Австралия. Преговорите между ЕС и Австралия започнаха през 2018 г., но до момента не са достигнали своя край. Въпреки това, потенциалното споразумение с Австралия служи като добра отправна точка за обсъждане на това как ЕС - и особено новата Комисия - би могъл да заобиколи вето на държавите членки по отношение на ССТ.

Един от възможните подходи би могъл да включва отнасяне на спорните споразумения до Съда на Европейския съюз (СЕС) с надеждата, че СЕС ще постанови, че такива споразумения - или поне значителни части от тях - попадат изключително под юрисдикцията на ЕС. Това се случи в случая със споразумението за свободна търговия между ЕС и Сингапур, в който Съдът на ЕС установи, че всички разпоредби, отнасящи се до либерализацията на търговията и преките чуждестранни инвестиции, са изключително в прерогативите на ЕС. Това постави началото на тенденция, при която споразуменията за свободна търговия вече се разделят на две: едното се отнася до областите, които са от изключителната компетентност на ЕС, а другото - до останалите. Тези "смесени споразумения" са още един начин за заобикаляне на потенциални блокажи. Освен това те дават на Комисията възможност за провеждане на по-активна търговска политика.

Другият подход е в преговорите за ССТ да се включат парламентите на държавите членки, за да се избегнат евентуални кризи чрез предварително постигане на компромис. Това обаче може да удължи етапа на преговорите. Затова Комисията следва да се съсредоточи върху смесени търговски споразумения, за да либерализира търговията с повече партньори.

Споразумение за свободна търговия с Украйна?

Друго важно споразумение за свободна търговия е Споразумението за асоцииране между ЕС и Украйна, което се сблъсква с няколко проблема от гледна точка на настоящата търговска политика на ЕС. Въпреки че прилагането на споразумението за асоцииране не беше лесна задача, неговият икономически компонент - задълбочената и всеобхватна зона за свободна търговия (ЗВЗСТ) - е

---

⁴³ "Европейският съюз и неговите търговски партньори", *Европейски парламент*, б.д.
(<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/160/the-european-union-and-its-trade-partners>).

временно активен от 2016 г. насам.⁴⁴ Въпреки това споразумението за асоцииране за малко да попадне в капана на политизирането в Нидерландия, която почти блокира споразумението след референдум⁴⁵. В отговор на руското нахлуване в Украйна през 2022 г. ЕС напълно либерализира търговията с Украйна, макар и временно.⁴⁶ Впоследствие приетите мерки бяха подновени два пъти, а настоящите ще останат в сила до 5 юни 2025 г.⁴⁷ Въпреки че това със сигурност е положителна стъпка, временният характер на тези приети мерки добавя ненужна несигурност за предприемачите от двете страни. Освен това някои държави членки не пожелаха да се съобразят⁴⁸ с временните разпоредби, като по този начин нарушиха правилата на вътрешния пазар, както и правото на ЕС. Съюзът следва да обмисли възможността тези мерки да станат постоянни

Този случай подчертава още един проблем на настоящата търговска политика на ЕС: понастоящем Комисията няма волята и инициативата да прилага правото на ЕС и да отнася подобни случаи до Съда на ЕС. Нито една от държавите - членки на ЕС, отговорни за въвеждането на едностранните забрани за украински селскостопански стоки, не беше наказана за действията си. Подобна липса на действия от страна на Комисията е обезпокоителна, като се има предвид позицията ѝ на "пазител на договорите" (член 17 - Европейски съюз, 2024а). Това би могло да подтикне други държави членки да приемат подобни едностранни мерки, като по този начин се сложи практически край на общата търговска политика на ЕС.

Препоръки за реформа

Търговската политика на Европейския съюз е един от основните инструменти за насърчаване на икономическия растеж, глобалната конкурентоспособност и стратегическите партньорства. Изградена върху принципите на свободната търговия в рамките на вътрешния пазар, търговската политика на ЕС има влияние в световен мащаб, подкрепена от широка мрежа от споразумения с над 70 държави. Въпреки че тези споразумения донесоха значителни ползи, предизвикателства като геополитическо напрежение, протекционистки тенденции и вътрешни разногласия между държавите членки често усложняват тяхното прилагане и договаряне. За да преодолее тези препятствия и да засили глобалното си икономическо влияние, ЕС трябва да се заеме със структурните проблеми в търговската си политика, като се съсредоточи върху преодоляването на задънените улици, осигуряването на стратегически партньорства и гарантирането на съгласуваност в подхода си към споразуменията за свободна търговия.

- **Превръщане на временните търговски мерки с Украйна в постоянни споразумения:** ЕС трябва да обмисли възможността за превръщане на сегашните временни търговски либерализации с Украйна в постоянни, особено предвид продължаващото геополитическо напрежение и решаващата роля на Украйна в региона. Сегашният подход на ЕС да подновява временните мерки при необходимост внася несигурност за предприятията и от двете страни, като възпира дългосрочните инвестиции и икономическото планиране. ЕС

---

⁴⁴ "Задълбочена и всеобхватна зона за свободна търговия ЕС-Украйна", *Европейска комисия*, б.д. (<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/eu-ukraine-deep-and-comprehensive-free-trade-area>).

⁴⁵ "Референдумът в Нидерландия през 2016 г.: 2024, *История и политика* (<https://www.historyandpolicy.org/opinion-articles/articles/the-dutch-2016-referendum-voice-no-exit>)

⁴⁶ "Украйна", *Европейска комисия*, n.d. (https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en).

⁴⁷ "Украйна", *Европейска комисия*, n.d. (https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en).

⁴⁸ "Полша, Унгария и Словакия налагат собствени забрани за внос на зърно от Украйна, тъй като мярката на ЕС изтича", *Politico*, 16 септември 2023 г. (<https://www.politico.eu/article/poland-hungary-slovakia-extend-grain-bans-despite-blocs-lift/>).

трябва да вземе предвид потенциалните конкурентни бариери, които се налагат на производителите от ЕС в ключови области като селското стопанство в резултат на този подход.

- **Използване на Съда на ЕС за заобикаляне на вето на държавите членки:** За да се преодолеят политическите блокажи, които често спъват търговските споразумения, ЕС трябва по-активно да отнася спорните споразумения за свободна търговия до Съда на ЕС. Това би помогнало да се изясни кои аспекти на ССТ попадат изключително в прерогативите на ЕС, като по този начин ще се намали необходимостта от ратификация от националните парламенти. Прецедент в това отношение беше създаден със ССТ между ЕС и Сингапур, когато Съдът на ЕС постанови, че разпоредбите, свързани с търговията и преките чуждестранни инвестиции, са под юрисдикцията на ЕС. Чрез приемането на смесени споразумения Комисията може да ускори процеса на ратификация и да провежда по-активна търговска политика.

4.3.3. Икономически ползи от засилените търговски отношения между ЕС и Тайван

През последните години ЕС се стреми да диверсифицира търговските си партньори и да намали зависимостта си от единния пазар за критични стоки, и в частност високотехнологични продукти. Тайван - ключов играч в областта на високотехнологичното производство и технологиите - предлага единствена по рода си възможност ЕС да осигури устойчива верига за доставки и да задълбочи икономическите връзки с партньор, който си поставя сходни цели. В настоящия раздел се разглеждат основанията и ползите от засилването на търговските отношения между ЕС и Тайван, като се акцентира върху потенциала за икономически растеж, иновации и сигурност на веригата на доставки.

Достъп до усъвършенствани полупроводникови технологии

В Тайван са разположени най-големите и най-модерни фабрики за полупроводници в света, в това число Taiwan Semiconductor Manufacturing Company (TSMC), която произвежда над половината от полупроводниците в света (Chung and Wang 2023). Полупроводниците са от жизненоважно значение за автомобилната, електронната и телекомуникационната промишленост на ЕС. Чрез засилване на търговията с Тайван ЕС може да си осигури достъп до високотехнологичните компоненти, които са ключови за тези сектори. Това би намалило уязвимостта му към прекъсвания на веригата за доставки, като това през 2022 г., когато ЕС изпита недостиг в доставките на полупроводници, което доведе до загуби на стойност около 100 млрд. евро само за автомобилния сектор, тъй като производството на ключови производители беше сериозно засегнато⁴⁹. Укрепването на връзките с Тайван би могло да смекчи тези рискове и да подкрепи инициативите на ЕС за цифрова трансформация и екологичен преход.

Икономическо допълване и пазарно взаимодействие

Икономиката на Тайван е силно съвместима с тази на ЕС, особено що се отнася до технологиите, зелената енергия и услугите в областта на информационните технологии. Засилената търговия може да доведе до увеличаване на инвестициите в тези сектори, което ще насърчи иновациите и икономическия растеж и за двете страни (Huang and Cheng, 2023 г.). Нещо повече, фокусът на Тайван

---

⁴⁹ Allianz Trade, "Липсващи чипове" струват 100 млрд. евро на европейския автомобилен сектор. 13^{ти} септември 2022 г. (https://www.allianz-trade.com/en_global/news-insights/economic-insights/european-automotive-semiconductor-shortage.html)

върху устойчивото развитие съвпада добре със "зелената сделка" на ЕС, което го прави обещаващ партньор в областта на технологиите за възобновяема енергия. През 2023 г. тайвански компании си сътрудничат с европейски фирми за развитие на проекти за офшорни вятърни централи, което подчертава потенциала за международно сътрудничество в областта на зелената енергия. Associated British Ports (ABP) и Taiwan International Ports Corporation (TIPC) подписаха меморандум за разбирателство за обмен на информация и проучване на възможностите за съвместен бизнес, свързани с плаващи проекти за офшорни вятърни електроцентрали⁵⁰. От своя страна датският разработчик на възобновяеми енергийни източници Ørsted си осигури финансиране за вятърния парк Changhua 4 в Тайван, подкрепен от агенции за експортно кредитиране от държави, включително от Обединеното кралство⁵¹. Тези инициативи подчертават нарастващото сътрудничество между Тайван и европейските организации за насърчване на напредъка в технологиите и инфраструктурата за възобновяема енергия. Подобни партньорства могат да допринесат за постигане на целите на ЕС в областта на климата и да подпомогнат прехода към нисковъглеродна икономика.

Стратегически и геополитически съображения

Укрепването на търговията с Тайван е в съответствие с политиката на ЕС за "отворена стратегическа автономия", която има за цел да намали зависимостта от един-единствен източник на критични продукти, особено във високотехнологичния и производствения сектор (Европейска комисия, 2023 г.). Чрез укрепване на връзките с Тайван ЕС може да намали зависимостта си от Китай и да си осигури алтернативни вериги за доставки, особено в сектори, в които Китай понастоящем играе водеща роля. Тайванското производство на полупроводници предлага алтернатива на нарастващото присъствие на Китай на световния технологичен пазар. Чрез установяването на по-стабилни търговски отношения с Тайван ЕС може да диверсифицира източниците си на доставки и да намали излагането на геополитически рискове в Азиатско-тихоокеанския регион (Lo and Chang 2023).

Ангажиментът на Тайван към демокрацията и правата на човека кореспондира на ценностите на ЕС, което го отличава като надежден партньор в региона. Стабилността и върховенството на закона в Тайван го правят надежден търговски партньор, което е от съществено значение за ЕС, тъй като той се стреми да укрепва отношенията си с държави, които споделят ангажимента му към основан на правила международен ред (Европейски парламент, 2023 г.). През 2023 г. Европейският парламент прие резолюция, в която се застъпва за по-силни връзки между ЕС и Тайван, подчертавайки значението на демократичните ценности в търговските партньорства (Европейски парламент 2023 г.). По-близките отношения с Тайван биха подсилили ангажимента на ЕС за насърчване на демокрацията в световен мащаб и биха предоставили алтернатива на авторитарните държави в Азия.

ЕС може да допринесе за по-широката интеграция на Тайван в световната икономика. Подкрепата за участието на Тайван в международни организации - Световната здравна организация (СЗО) и Азиатско-тихоокеанското икономическо сътрудничество (АТИС), например - е в съответствие с ангажимента на ЕС за приобщаващи икономически политики. Засилените търговски отношения могат да послужат като основа за подкрепа на включването на Тайван в повече международни

---

⁵⁰ Асоциираните британски пристанища, ABP и TIPC полагат основите на международно сътрудничество в областта на плаващите офшорни вятърни електроцентрали. 17 януари 2023 г. (<https://www.abports.co.uk/news-and-media/latest-news/2023/abp-and-tipc-lay-foundations-for-international-collaboration-on-floating-offshore-wind>)

⁵¹ Global Trade Review, ECA захранват последната сделка за офшорни вятърни централи в Тайван. 22 февруари 2023 г. (

форуми, като се насърчава балансиран и приобщаващ регионален ред. Активното участие на Тайван в усилията за реагиране на пандемията показва неговия капацитет и желание да допринесе за глобалните обществени блага. По-голямата подкрепа на ЕС за икономическата интеграция на Тайван може да засили ролята на Тайван в глобалното здравеопазване и икономическата устойчивост (Световна здравна организация, 2023 г.).

Препоръки за реформа

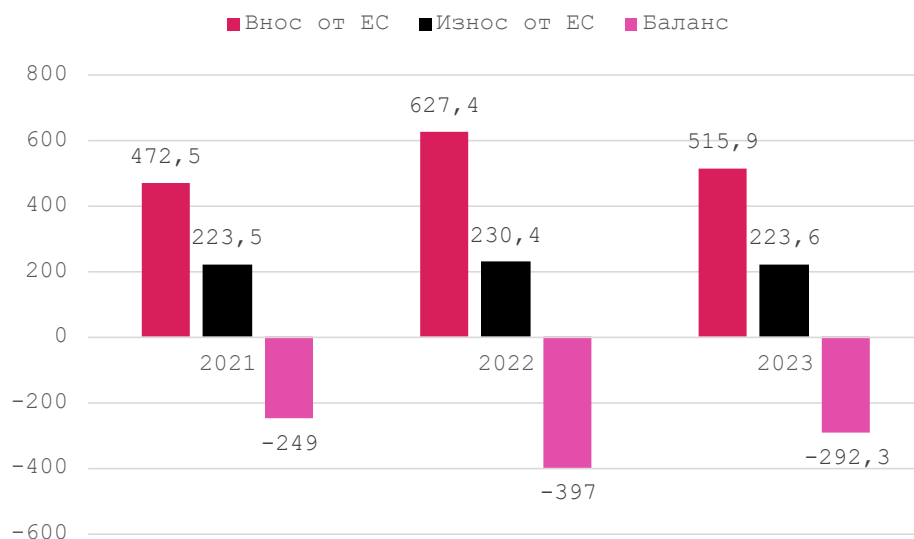
Макар че засилването на търговските отношения с Тайван предлага значителни ползи, трябва да се обърне внимание на потенциалните предизвикателства. ЕС следва да обмисли следните мерки:

- **Разработване на всеобхватна СИП:** Сключването на СИП с Тайван ще официализира търговските отношения, ще намали тарифите и ще се справи с нетарифните бариери. Такова споразумение би помогнало на фирмите от ЕС да получат достъп до тайванския пазар, като същевременно се гарантира лоялна конкуренция и прозрачност.
- **Укрепване на двустранните инвестиционни механизми:** ЕС следва да даде приоритет на инвестициите във високотехнологичните отрасли на Тайван, в това число полупроводници и възобновяема енергия. Инвестиционните рамки, които предлагат защита на фирмите от ЕС, биха могли да насърчат участието на частния сектор в Тайван.
- **Насърчаване на промишленото сътрудничество и сътрудничеството в областта на научноизследователската и развойната дейност:** ЕС следва да насърчава съвместни инициативи за НИРД с Тайван, особено в областта на зелените технологии и цифровите иновации. Улесняването на партньорствата между европейските и тайванските научноизследователски институции може да ускори технологичния напредък, полезен и за двете икономики.
- **Ангажиране с дипломатически диалог за насърчаване на мира и стабилността в Тайванския проток:** ЕС следва да продължи да се застъпва за мирни отношения в Тайванския проток. Укрепването на търговските връзки с Тайван следва да бъде оформено като икономическо решение, което е от полза за всички страни и не води до ескалация на напрежението в региона.

Правилният подход на ЕС към търговията с Китай

През 2023 г. търговията със стоки между Европейския съюз (ЕС) и Китай възлиза на приблизително 739 млрд. евро, което прави Китай най-големия партньор на ЕС във вноса и третия по големина в износа (Европейска комисия, 2024а). Тези търговски отношения имат своите предизвикателства. Макар че Китай е основният източник на внос за ЕС и третият по големина експортен пазар, отношенията се превърнаха от стратегически ангажимент в такива, помрачени от опасения за конкуренция, системни асиметрии и геополитическо напрежение. С присъединяването си към СТО през декември 2001 г. Китай пое ангажимент да отвори икономиката си за чуждестранни фирми, да намали митата и да се приведе в съответствие със световните търговски стандарти (World Trade Organization 2024). Повече от две десетилетия по-късно обаче избирателното изпълнение на тези ангажименти от страна на Китай допринесе за системните дисбаланси в търговските му отношения с ЕС. Ограниченият достъп до пазара, непрозрачните регулаторни практики и непоследователното прилагане на правата върху интелектуалната собственост (ПИС) са някои от ключовите проблеми, които подкопават способността на ЕС да се конкурира с китайските фирми на равни начала (Търговска камара на Европейския съюз в Китай 2023 г.; Чен и Лин 2022 г.)

Фигура 9. Търговия със стоки (€, милиарди)

Източник: Европейска комисия (2024а).

През 2019 г. ЕС определи Китай като "партньор, конкурент и системен съперник", с което призна многото пластове на отношенията между тях, докато Пекин засилва международното си икономическо влияние (Европейска комисия, 2019 г.). Китай задълбочи икономическите си връзки с държави като Иран, с когото ЕС има обтегнати отношения поради санкциите и разногласията относно ядрената политика. Въпреки ангажиментите на Китай в рамките на СТО, достъпът до пазара му в сектори като финансите, телекомуникациите и енергетиката остава ограничен за европейските фирми, което се усложнява от изискванията за съвместни предприятия и ограниченията за собственост. Тези бариери ограничават оперативната самостоятелност на европейските фирми, докато китайските се възползват от значителни държавни субсидии и благоприятни политики в рамките на инициативи като "Произведено в Китай 2025" (ОИСП 2022б; Gao and Shaffer 2023). Руската инвазия в Украйна през 2022 г. допълнително усложни ситуацията, тъй като отговорът на Китай беше да разшири икономическата си поддръжка за Русия, вместо да подкрепи западните санкции. Сближаването с Русия - за което свидетелстват подкрепата на Китай за инициативите на БРИКС и личните отношения между президентите Си Дзинпин и Владимир Путин - накара ЕС да преразгледа рисковете за сигурността, свързани с политическата близост на Китай с други авторитарни режими. Ръководителят на външната политика на ЕС Кая Калас изрази подкрепа за промяна на парадигмата в отношенията между ЕС и Китай, като поиска подходът да се промени от партньорство към конкуренция и препоръча сигурността и ценностите на ЕС да бъдат на преден план в бъдещите отношения с Китай.⁵²

Непрозрачната регулаторна среда в Китай продължава да поставя чуждестранните предприятия в неблагоприятно положение, особено в стратегически сектори като цифровите технологии. Липсата на предвидимост и диференцираното третиране на чуждестранните фирми, за което свидетелстват строгите закони за локализиране на данни и непоследователното прилагане на правата върху интелектуалната собственост противоречат на принципите на СТО. Много европейски фирми съобщават, че са принуждавани да прехвърлят технологии като условие за достъп до пазара -

⁵² "Китай няма да хареса звука от изслушванията на комисарите на ЕС. Ето защо", *Politico*, 29 октомври 2024 г. (<https://www.politico.eu/article/eu-commission-braces-tougher-relationship-china-trade-kaja-kallas/>).

практика, която подкопава доверието и задушава иновациите (United States Trade Representative 2023; European Chamber of Commerce in China 2022)

Структурен търговски дисбаланс и стратегически зависимости

Търговският дефицит на ЕС с Китай намалява от 396 млрд. евро през 2022 г. на 292 млрд. евро през 2023 г., но все още е сочи към дълбок дисбаланс (Европейска комисия, 2024а). ЕС е внесъл стоки от Китай на стойност 515,9 млрд. евро, най-вече телекомуникационно оборудване, електрически машини и електрически превозни средства (ЕПС). От друга страна, износът за Китай възлиза на 223,6 млрд. евро и се състои главно от моторни превозни средства, фармацевтични продукти и продукти на машиностроенето (фигура 9; Европейска комисия, 2024а).

Дефицитът отразява конкурентните предимства на Китай в търговските взаимоотношения, особено в секторите на високообемното и високотехнологичното производство. Европейският пазар е зает от по-достъпните китайски електромобили, което оказва натиск върху европейските производители, които работят без сравнима държавна подкрепа. Комисията наложи мита в размер на 35,3%⁵³ за някои китайски модели електрически превозни средства, за да изравни условията на конкуренция и да защити европейските производители, като се позова на опасения от субсидирани ценови практики. Това решение обаче стана обект на критика от страни като Германия и Испания, които изразиха опасения, че това може да навреди на техните автомобилни производители и в крайна сметка на потребителите. Това, от своя страна, може да се отрази на цялостната търговия с Китай, като е възможно да доведе до търговска война. Индустиалните политики, особено тези в подкрепа на държавните предприятия, играят важна роля за това изкривяване. Държавните предприятия, притежавани или силно подкрепяни от правителството, често се ползват от субсидии, преференциално финансиране и други форми на държавна подкрепа. Тези предимства им позволяват да се конкурират агресивно на световните пазари, като често подбиват цените на чуждестранните конкуренти и се противопоставят на европейските производители, които работят в по-регулирана и конкурентна среда.⁵⁴

Субсидиите, предоставяни на китайските фирми по програмата "Произведено в Китай 2025", която насърчава производството на стоки в страната във високотехнологичните отрасли, позволиха на китайските фирми да навлязат на чужди пазари на конкурентни цени. Китайските фирми в областта на телекомуникациите и електромобилите получават държавна подкрепа, която не е достъпна за европейските фирми. Така на пазарите на ЕС се появяват стоки със занижени цени, което намалява конкуренцията. Освен това политиките на Китай за високотехнологичните сектори допълнително нагнетяват търговските взаимоотношения между ЕС и Китай.⁵⁵ Търговската камара на Европейския съюз в Китай е документирала как предприятията от ЕС, работещи в Китай, се сблъскват с регулаторни бариери, принудителен трансфер на технологии и тежки лицензионни изисквания - което показва ограничен достъп до китайските пазари, и системна липса на лоялна конкуренция (European Chamber of Commerce in China 2023). Тези държавни регулаторни практики са знак за

---

⁵³ "ЕС приема допълнителни мита в размер до 35,3% за китайските електромобили", *France24*, 29 октомври 2024 г. (<https://www.france24.com/en/live-news/20241029-eu-adopts-extra-tariffs-of-up-to-35-3-on-chinese-evs>).

⁵⁴ "ЕС одобрява тарифите за китайските електромобили", *Deutsche Welle*, 10 април 2024 г. (<https://www.dw.com/en/eu-greenlights-tariffs-for-chinese-electric-vehicles/a-70399689>).

⁵⁵ "Представява ли "Произведено в Китай 2025" заплаха за световната търговия? *Council on Foreign Relations*, 13 май 2019 г. (<https://www.cfr.org/background/made-china-2025-threat-global-trade>).

стремежа на Китай към "заместване на вноса" и самодостатъчност - още едно изкривяване на глобалната търговска среда.

Рискове по веригата на доставки: Критичните суровини и зеленият преход в ЕС

Пазарната доминация на Китай в някои критични суровини - особено германий и галий - създава много сериозна уязвимост за ЕС предвид целите в областта на възобновяемата енергия и технологиите: двата метала са от решаващо значение за високоефективни слънчеви батерии, оптични влакна, полупроводници и други ключови технологии, които са в основата на екологичния преход в Европа. Фактът, че Китай съсредоточава близо 80 % от световното производство на германий и над 90 % от световното производство на галий, подчертава риска от зависимост, когато технологичните и енергийните нужди на ЕС нараснат поради целите за декарбонизация (Vandermeeren 2024).

Прекъсването на връзката с Китай няма да е евтино. Според Института за световна икономика в Кил пълното откъсване от китайския пазар може да доведе до намаляване на БВП на ЕС с приблизително 136 млрд. евро годишно поради нарушен достъп до важни вносни стоки – резултат от икономическата тежест, която носи монополът на Китай върху тези материали (Sandkamp 2024). Този контрол дава възможност на Китай да влияе върху цените и доставките, което засяга европейските индустрии, зависещи от такива суровини за зелените технологии и цифровия преход. За да се справи с тези уязвимости, ЕС трябва да укрепить съюзите си с ключови глобални партньори като САЩ, Япония и държавите от АСЕАН. Тези партньорства могат да изиграят жизненоважна роля за създаването на единен фронт срещу предизвикателствата, породени от държавния икономически модел на Китай. Координирането на стратегиите за диверсификация на веригата за доставки, критични суровини и технологични иновации би спомогнало за намаляване на зависимостта от Китай, и повишаване на общините стандарти за сигурност. Съветът по търговия и технологии между ЕС и САЩ вече започна да съгласува подходите към критични сектори като полупроводниците и киберсигурността⁵⁶. Подобно сътрудничество не само повишава икономическата устойчивост, но и насърчава основаната на правила международна търговска система, която се противопоставя на непрозрачните практики на Китай. Неотдавнашните ограничения на износа на галий и германий от страна на Китай в отговор на геополитическото напрежение допълнително подчертават необходимостта ЕС да осигури разнообразни и надеждни алтернативни източници.⁵⁷

В отговор на това ЕС предприе стъпки - например в рамките на Европейския закон за суровините - за идентифициране и осигуряване на алтернативни вериги за доставка на тези важни суровини. Този закон посочва няколко стратегически цели за диверсификация на критичните материали, включително германий, галий и литий – ресурси, важни за енергийния, автомобилния и технологичния сектор на ЕС (Европейски съюз, 2024b). Ключовите елементи на тази стратегия включват партньорство с Австралия, Бразилия и Канада - страни, богати на ресурси - за осигуряване и диверсифициране на веригите за доставка на тези материали. Търговията с тези държави с критични минерали обаче ще бъде по-скъпа и ще представлява логистично предизвикателство.

---

⁵⁶ "САЩ и ЕС задълбочават сътрудничеството в областта на киберсигурността и веригата за доставки", Transport Topics, достъпно на 28 декември 2024 г. (<https://www.ttnews.com/articles/us-eu-cybersecurity>).

⁵⁷ "Китай ограничава износа на два метала, които ЕС счита за стратегически важни", Euronews, 4 юли 2023 г. (<https://www.euronews.com/my-europe/2023/07/04/china-restricts-exports-of-two-metals-that-the-eu-considers-of-strategic-importance>).

Цифрова сигурност и киберзаплахи

Основните киберзаплахи пред търговията между ЕС и Китай са свързани със сигурността на данните, интелектуалната собственост и стабилността на инфраструктурите. Китайски фирми в чувствителни отрасли - телекомуникации и облачни изчисления, например - могат да бъдат принудени по силата на китайските закони за национална сигурност да предоставят данни по искане на държавните органи. Това представлява риск от потенциален достъп от страна на правителството, който създава заплаха за поверителността, особено когато чувствителната информация се предава през граница. Освен това опитът на Китай в областта на нововъзникващите технологии, включително изкуствения интелект и 5G, поражда загриженост относно кражбата на интелектуална собственост и манипулирането на софтуер или хардуер, използвани в ЕС. Това са значителни уязвимости, като се има предвид, че ЕС разчита на цифрова инфраструктура за подпомагане на енергетиката, финансите и обществените услуги, които са критични сектори. Това са рискове, които биха могли да доведат до кибершпионаж и неизгодно конкурентно положение, ако не бъдат управлявани по подходящ начин, което подкопава доверието в трансграничната цифрова търговия.

ЕС въведе в търговските споразумения строги стандарти за киберсигурност и локализиране на данни като начин за свеждане до минимум на рисковете от страна на китайски компании, свързани с държавата. Те ще гарантират, че цифровите трансакции са в съответствие със стандартите на ЕС за защита на личните данни и че не се осъществява неоторизиран достъп до чувствителни данни. Подобни изисквания добавят допълнителни нива на регулиране, което може да обезкуражи някои дружества да участват в трансгранична цифрова търговия. В същото време те могат неволно да увеличат разходите за спазване на изискванията и в този процес да ограничат пазарната конкуренция и иновациите в цифровата икономика на ЕС. Някои експерти отбелязват, че идеалният подход би включвал съсредоточаване върху прозрачното обработване на данни и избора на потребителите, за да се даде възможност на фирмите да се конкурират с практиките си за сигурност на данните, вместо да се установяват еднакви, но строги изисквания, които биха могли да попречат на ефективността и конкурентоспособността.⁵⁸ Това от своя страна би подобрило конкурентния цифров пазар без строги регулаторни рамки, които в крайна сметка биха ограничили ползите от отвореността на цифровата търговия.

Потенциално решение би било хармонизирането на стандартите за киберсигурност чрез международно сътрудничество в областта на стандартите. Това би улеснило спазването на стандартите от страна на предприятията и от двете страни. Вместо да разчита на едностранни стандарти за киберсигурност, ЕС би могъл да работи в по-тясно сътрудничество с международни организации за изграждане на общи стандарти за сигурност на данните и неприкосновеност на личния живот в сътрудничество с други цифрови икономики по света, включително Китай. Подобно сътрудничество би намалило търговските търкания и би изградило среда, в която сигурността е норма, обусловена от нуждите на пазара, а не тежест, наложена от нормативни актове. Освен това инвестициите в научноизследователска и развойна дейност по отношение на адаптивни мерки за киберсигурност - като например усъвършенствано криптиране, децентрализирани начини за обработка на данни и иновативни технологии за защита на личните данни - ще осигурят на предприятията гъвкавост при удовлетворяване на нуждите от защита на данните, като същевременно ще дадат възможност за цифрова търговия и ще гарантират отворени и динамични конкурентни пазари.

---

⁵⁸ "Cybersecurity and digital trade: Getting it right", *Brookings*, 18 септември 2019 г. (<https://www.brookings.edu/articles/cybersecurity-and-digital-trade-getting-it-right/>).

Препоръки за реформа

С оглед на гореизложеното, управлението на търговските търкания между ЕС и Китай с цел защита на пазарните принципи и икономическата сигурност, следните препоръки се съсредоточават въртху защитата на интелектуалната собственост, устойчивостта на веригата на доставки и цифровите търговски стандарти:

Изграждане на устойчивост на веригата за доставки и индустриална автономия

- **Разнообразяване на източниците на критични суровини:** ЕС разчита на китайски внос на материали като литий и редкоземни метали, без които ще бъде трудно да се разработват зелени технологии. В тази връзка ЕС трябва да даде приоритет на подписването на търговски споразумения с държави като Австралия и страните от Меркосур. Тези алтернативни източници ще намалят стратегическата зависимост от Китай като източник на материали за възобновяема енергия.
- **Насърчаване на регионалното производство чрез европейските закони за чиповете и суровините:** Европейският законодателен акт за чиповете има за цел да развие високотехнологична производствена инфраструктура в Европа, което ще повиши автономността на ЕС. Също толкова важно е тези фабрики да получават суровини от разнообразни източници. Не е задължително това да става под формата на големи субсидии за създаването на европейски фабрики и за преместването на производството в Европа. Вместо това частните инвестиции в чипове и полупроводници трябва да бъдат стимулирани чрез данъчни облекчения и инфраструктура.

Повишаване на цифровата сигурност и локализирането на данни в търговските споразумения

- **Рамки за сигурна търговия с данни:** ЕС следва да гарантира, че търговските споразумения с Китай включват високи стандарти за защита на данните, за да се намалят рисковете, свързани със сигурността им. Това би осигурило най-високо ниво на защита на критичната информация, като същевременно гарантира, че всички цифрови трансакции отговарят на регулаторните стандарти на ЕС, като по този начин се повишава цифровата автономност.
- **Протоколи за киберсигурност за отворени цифрови пазари:** Включването на протоколи за киберсигурност в споразуменията за цифрова търговия между ЕС и Китай ще спомогне за създаването на сигурни цифрови канали, които спазват стандартите за сигурност и неприкосновеност на личния живот, като същевременно насърчават свободния цифров пазар. По този начин ще се сведат до минимум рисковете при споделянето на данни с китайски дружества, особено с тези, които са свързани с държавата.

Насърчаване на многостранността и стратегическите съюзи

- **Задълбочаване на трансатлантическите и регионалните партньорства:** ЕС трябва да укрепи съюзите си със САЩ, Япония и АСЕАН, за да изгради единен фронт срещу предизвикателствата, породени от държавния икономически модел на Китай. Работата в тясна координация с тези съюзници ще подобри общите стандарти за сигурност и ще засили икономическата устойчивост.
- **Реформи за справедлива търговия под ръководството на СТО:** ЕС трябва да бъде начело на усилията на СТО да изиска по-строги правила за субсидиите и държавната намеса, които са основна причина за изкривяването на световните пазари. Подобни реформи правят пазара по-прозрачен и по-малко неконкурентен, тъй като правилата, използвани в международната търговия, са от полза за всички членове на СТО.

Справедлива търговия въз основа на принципите на СТО

- **Засилени мерки срещу субсидиите:** ЕС следва да засили прилагането на мерки срещу субсидиите срещу китайски продукти, които се ползват от държавна подкрепа. Това би включвало последователен мониторинг и налагане на мита върху продукти и/или сектори, в които има очевидни държавни субсидии.
- **Международно сътрудничество и застъпничество за реформа на СТО:** ЕС трябва да работи със САЩ и други членове на СТО за укрепване на правилата за субсидиите, достъпа до пазара и прозрачността. Подновяването на усилията за реформа на СТО може да допринесе за създаването на по-справедлива търговска среда.

Търговия и зелена политика: Оценяване и преразглеждане на настоящата рамка

Пресечната точка между търговията и устойчивото развитие се превърна в ключов въпрос в ЕС, който непрекъснато се стреми да приведе икономическите си политики в съответствие с амбициозните си цели в областта на климата. В свят, в който динамиката на световната търговия и целите на екологичната политика се променят с бързо темпове, ЕС е изправен пред двойната задача да насърчава отворените пазари и да спазва строги екологични стандарти. В този раздел се разглежда рамката, в която ЕС понастоящем интегрира търговските и екологичните политики, като се обръща внимание на механизмите, използвани за балансиране на тези понякога противоречащи си цели. Разделът започва с анализ на подхода, възприет от механизма за коригиране на въглеродните емисии на границата, известен като СВАМ, който има за цел да намали изтичането на въглеродни емисии и същевременно защитава лоялната конкуренция. След това се разглеждат проблемите на търговията със селскостопански продукти, при която целите на ЕС за устойчивост често противоречат на глобалната конкурентоспособност. Двата раздела, взети заедно, илюстрират трудният път, който ЕС ще трябва да извърви за да постигне както своите търговски, така и екологичните си цели в един все по-сложен свят.

Механизъм за корекция на въглеродните емисии на границата

Механизмът за коригиране на въглеродните емисии на границата е инструмент, въведен от ЕС през 2023 г., с който се определя цена на въглеродните емисии, отделяни при производството на стоки, произведени в държави, които нямат надеждни ангажименти и политики за постигане на въглеродна неутралност.⁵⁹ Съгласно СВАМ вносителите трябва да съобщават въглеродния отпечатък на стоките, които влизат в ЕС, като посочват а) преките емисии - т.нар. обхват 1; б) непреките емисии от потреблението на топлина и енергия - обхват 2; и в) други суровини или междинни стоки - обхват 3. Понастоящем СВАМ обхваща следните сектори: цимент, желязо и стомана, алуминий, торове, електроенергия и водородни продукти.

Въвеждането на СВАМ е разделено на два етапа. В преходната фаза - 2023-2026 г. - вносителите трябва да докладват за съдържанието на въглерод във вноса си. В окончателния режим - от 2026 г. нататък - въз основа на докладваните емисии вносителите ще трябва да заплатят и сума, еквивалентна на или индексирана спрямо цената на въглеродните квоти, които те би трябвало да върнат, ако същите емисии бяха произведени в ЕС. От 2026 г. нататък ЕС постепенно ще преустанови безплатното разпределение на въглеродни квоти за енергоемки производители, които са изложени

---

⁵⁹ Регламент (ЕС) 2023/956 на Европейския парламент и на Съвета от 10 май 2023 г. за създаване на механизъм за гранично коригиране на въглеродните емисии.

на риск от търговия. Тази клауза беше въведена, за да се предотврати изтичането на въглеродни емисии т.е:

ситуацията, която може да възникне, ако поради разходи, свързани с политиките в областта на климата, предприятията преместят производството си в други страни с по-слаби ограничения за емисиите. Това би могло да доведе до увеличаване на общите им емисии. Рискът от изместване на въглеродни емисии може да е по-висок в някои енергоемки отрасли.⁶⁰

СВАМ се опитва да смекчи последиците от асиметричното прилагане на разпоредбите и целите в областта на климата. Докато производителите от ЕС трябва да отчетат разходите за въглеродни емисии, техните чуждестранни конкуренти нямат непременно същите задължения или могат да бъдат изложени на по-ниски цени на въглеродните емисии. Това представлява конкурентен недостатък за европейските производители. Целта на СВАМ е да се изравнят условията на конкуренция на вътрешния пазар, доколкото както европейските, така и чуждестранните продукти подлежат на едни и същи разходи за емисиите, отделяни в процеса на производство.

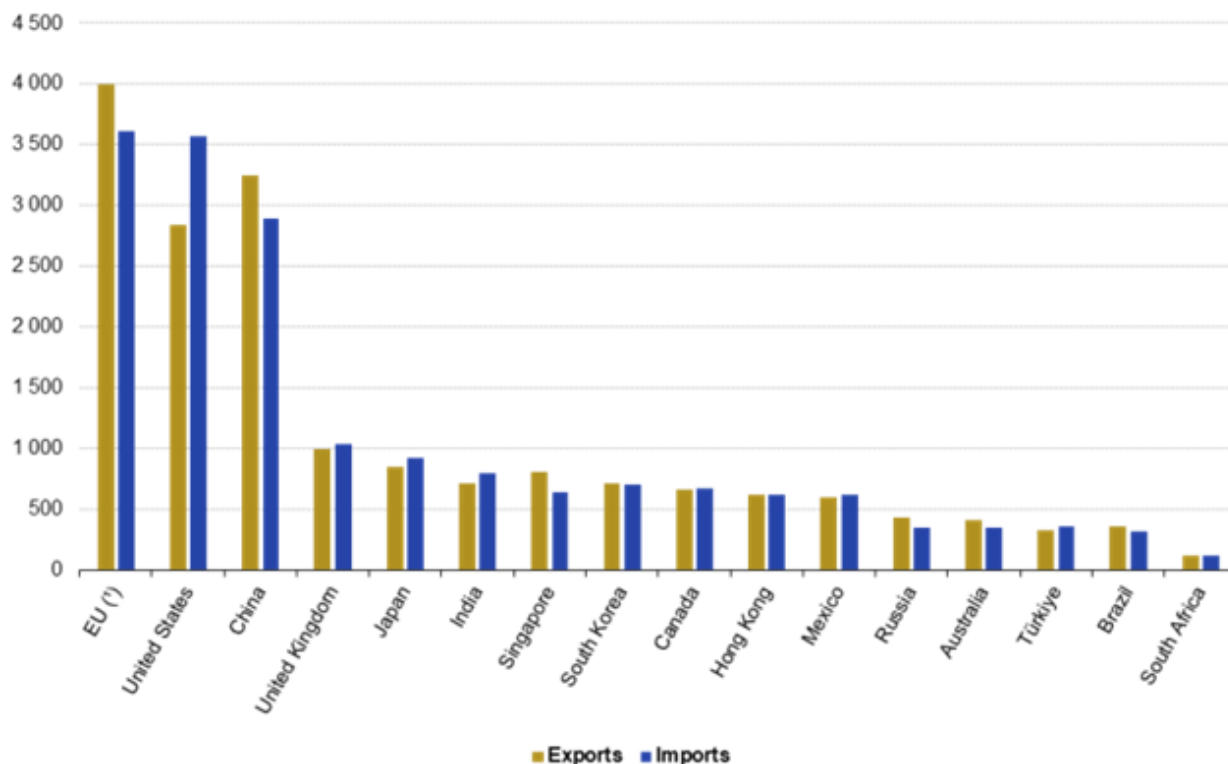
Въпреки че на хартия СВАМ изглежда като идеалното решение, то има недостатъци, когато се прилага на практика. Въпреки опитите за отстраняване на някои от най-видимите проблеми в рамките на СВАМ, най-малко три остават за решаване, които може и да не бъдат разрешени:

- Вносителите са изправени пред високи административни разходи за събиране на необходимата информация от доставчиците. Те може и да не са в състояние да предоставят тази информация, например що се отнася до производствения микс на потреблението им на електроенергия. Независимо от това вносителите носят отговорност за докладването на тези емисии.
- СВАМ се прилага за някои междинни стоки, но не се прилага - и вероятно не може да се приложи поради административна сложност - за крайни стоки. Това може да създаде обратен стимул за внос на крайни стоки, например вятърни турбини, а не на техните компоненти, например стомана. Това няма да доведе до никакъв или ще доведе до отрицателен ефект върху общите емисии, но ще бъде вредно за европейската икономика.
- В най-добрия случай СВАМ може да изравни условията на конкуренция на вътрешния пазар, като наложи едни и същи разходи за въглеродни емисии на местните и чуждестранните вносители. Европейските производители обаче не предлагат продуктите си само на вътрешния пазар: те се конкурират с чуждестранни компании и на пазари извън ЕС. ЕС е индустриална сила и най-големият износител на стоки и услуги в света (фигура 10). Ако безплатните квоти бъдат постепенно премахнати с влизането в сила на СВАМ, разходите за въглеродни квоти ще бъдат поети от европейските производители, но не и от техните чуждестранни конкуренти, което ще ги постави в неблагоприятна конкурентна ситуация. Това може да стимулира изтичането на въглеродни емисии и да доведе до по-високи, а не до по-ниски въглеродни емисии, тъй като чуждестранните производители, които работят в икономики, които имат по-ниски климатични изисквания, ще спечелят пазарни дялове на външните пазари за сметка на износителите от ЕС.

---

⁶⁰ "Изтичане на въглеродни емисии", *Европейска комисия*, n.d. (https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets/free-allocation/carbon-leakage_en).

Фигура 10. Стойност на международната търговия със стоки и услуги в избрани държави (2023 г., млрд. евро)

Бележка: Класифицирани по общата стойност на износа и вноса.

¹ Търговия извън ЕС.

Източник: Евростат (2024г).

Поради тези причини СВAM следва да бъде внимателно преразгледана по време на преходния етап, за да се намалят административните разходи, да се опрости събирането на информация от вносителите и да се ограничи тяхната отговорност за информацията, която не могат да съберат. Освен това СВAM следва да се реформира по начин, който да не стимулира вноса на крайни стоки. Износителите следва да бъдат защитени от непредвидените последици от СВAM, например като им се позволи да възстановяват разходите за въглеродни квоти, свързани с въглерода, вложен в изнасяните стоки. Като се има предвид сложността на СВAM, следва да се обмисли по-дълъг период на разпределение и безплатни квоти за някои енергоемки, изложени на риск от търговия сектори, като стоманодобивния, циментовия, алуминиевия и торовия.

Търговия в селското стопанство

Селското стопанство е гръбнакът на икономиката на ЕС. Въпреки че селскостопанската търговска политика на ЕС се основава предимно на принципите на свободния пазар и отворените търговски отношения, нейното реално прилагане е изправено пред значителни проблеми с оглед на нарастващите екологични изисквания, конкуренцията при вноса и сложната геополитическа ситуация. Неотдавна земеделските производители в Европа се оплакаха от своята конкурентна

позиция⁶¹, притисната от високите регулаторни стандарти в ЕС и ниските на други места, което оказва влияние както върху търговските споразумения, така и върху устойчивостта на сектора.

Структура на износа и вноса на селскостопански продукти в ЕС

ЕС е един от най-големите износители на селскостопански стоки в света (Guinea and Capuzzi, 2024). В основата на тази търговия стои сложна мрежа, поддържана от повече от 24 000 предприятия в областта на хранително-вкусовата промишленост, 94 % от които са МСП (Eurostat, 2024c). През 2023 г. износът на агрохранителни продукти от ЕС възлиза на 228,6 млрд. евро, а вносът - на 158,6 млрд. евро, което подчертава експортния капацитет на ЕС в продукти като вино, млечни продукти и преработени храни.⁶² Износът на европейски селскостопански продукти включва продукти с висока стойност като млечни продукти, вино и преработени храни, които демонстрират конкурентните предимства на тези сектори в качеството и репутацията на местните марки в световен мащаб. Вносът на селскостопански продукти обаче е от решаващо значение за подпомагане на производството, особено вносът на основни стоки като соя, маслодайни семена и фуражни суровини, които позволяват на европейските земеделски производители да поддържат рентабилност, като същевременно се специализират в производствена с по-висока стойност.

Комисията твърди, че степента на самодостатъчност на ЕС е висока за част от селскостопанските продукти. Така например говеждото и птичето месо, произведени в ЕС, задоволяват съответно 102 % и 108 % от вътрешното търсене, като производството в сектора е стабилно (Guinea and Capuzzi, 2024). Въпреки това вносът на някои други стоки е от решаващо значение. Около една четвърт от зърнените, маслодайните и протеиновите култури, които ЕС консумира, са с произход държави, които не са членки на ЕС, например вносът на соя, която влиза в ЕС безмитно поради критичната си роля на фураж (Европейска комисия, 2023d).

Споразумения за свободна търговия и опасения от конкуренцията

Фермерите в ЕС изразиха загриженост относно международната конкуренция, улеснена от споразуменията за свободна търговия на ЕС с държави като Австралия, Нова Зеландия, страните от Меркосур и други.⁶³ Земеделските производители твърдят, че строгите разпоредби на ЕС за производство на храни, особено що се отнася до екологичната устойчивост, ги поставят в неизгодно положение в сравнение с чуждестранните конкуренти, за които не важат подобни стандарти. Комисията обаче твърди, че търговските споразумения носят значителни ползи, тъй като предоставят на продуктите на ЕС достъп до нови пазари и разнообразяват източниците на внос, което може да засили устойчивостта в периоди на пазарни сътресения.

Споразумението за асоцииране между ЕС и Меркосур е пример за този компромис.⁶⁴ Споразумението включва митнически квоти за чувствителни продукти като говеждо и птиче месо, което позволява ограничен внос при намалени мита, без да се либерализират изцяло секторите. ЕС

---

⁶¹ "Френските фермери протестират срещу сделката между ЕС и Меркосур, която ще увеличи вноса от Южна Америка", AP News, достъпно на 28 декември 2024 г. (<https://apnews.com/article/france-farmers-protest-eu-mercosur-c3e28b8005655b3fedf2a4ed68529ea4>).

⁶² "Търговията с агрохранителни продукти в ЕС постигна рекорден излишък през 2023 г.", *Европейска комисия*, 5 април 2024 г. (https://agriculture.ec.europa.eu/news/eu-agri-food-trade-achieved-record-surplus-2023-2024-04-05_en).

⁶³ "Сеене на отчаяние и мизерия": *The Brussels Times*, 27 февруари 2024 г.

(<https://www.brusselstimes.com/941763/farmers-protest-denounces-eus-free-trade-agreements>).

⁶⁴ "Въпроси и отговори относно Споразумението за партньорство между ЕС и Меркосур *", *Европейска комисия*, 6 декември 2024 г. (https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/mercosur/eu-mercosur-agreement/agreement-explained_en).

събира 7,5 % мито върху вноса на първите 54 000 тона прясно говеждо месо от Меркосур, но за последващия се прилагат високи мита, с цел да се предпазят производителите от ЕС от потенциално изместване от пазара (Европейска комисия, 2024 г.). Временното прилагане на СЕТА между ЕС и Канада от 2017 г. благоприятства увеличаването на търговията между двете страни. Износът на селскостопански храни от ЕС за Канада се е увеличил с 25 % през 2023 г., което се дължи най-вече на износа на вино, сирене и преработени храни.⁶⁵ Споразумението за икономическо партньорство между ЕС и Япония е в сила от 2019 г., като с него се премахват митата за широк спектър от селскостопански и хранителни продукти и се стимулира износът на вино, свинско месо и млечни продукти от ЕС за Япония (EU-Japan Centre n.d.). През 2022 г. износът на агрохранителни продукти от ЕС за Япония достигна стойност от 6,5 млрд. евро, което е с 20% повече в сравнение с 2018 г. (Европейска комисия 2024e).

Войната в Украйна и търговията със земеделски продукти

Руската инвазия в Украйна наруши значително световната търговия със селскостопански продукти и имаше силен ефект върху селскостопанския сектор на ЕС. Украйна е един от най-големите износители в света на зърнени и маслодайни култури⁶⁶; според оценките войната е намалила значително производствения и експортния ѝ капацитет⁶⁷. В следствие на това световните цени на суровините се повишиха, което се отрази негативно както на вноса, така и на износа на ЕС (Welsh and Glauber 2024).

В отговор на блокадата на украинските пристанища ЕС създаде така наречените "пътища на солидарността", за да подпомогне сухопътния транспорт на украински селскостопански продукти към Европа. Това, наред с други мерки, имаше за цел да се гарантира, че украинската икономика ще бъде стабилизирана и няма да изостри продоволствената несигурност в световен мащаб. „Линиите на солидарност“ подпомогнаха значителния приток на украински селскостопански продукти на пазара на ЕС. Износът на царевични семена от Украйна за ЕС се увеличи от 22 млн. долара през 2021 г. до 121 млн. долара през 2023 г., като днес заема 10-процентова дял от пазара на царевични семена в ЕС.⁶⁸

В същото време присъствието на украинската селскостопанска продукция на пазара на ЕС води до ожесточена конкуренция за земеделските производители в Европа. Украинските стоки са по-евтини поради по-ниските производствени разходи - например големите земеделски площи и ниските разходи за труд - което означава, че те могат да се продават на по-конкурентни цени. Тази разлика в цените предизвика протести от страна на земеделските производители от ЕС, които твърдят, че

---

⁶⁵ Всичко, което трябва да знаете за СЕТА, спорното търговско споразумение между ЕС и Канада", *Le Monde*, 21 март 2024 г. (https://www.lemonde.fr/en/les-decodeurs/article/2024/03/21/all-you-need-to-know-about-ceta-the-controversial-eu-canada-trade-agreement_6639822_8.html?utm_source=chatgpt.com).

⁶⁶ "Състояние на пазарите на селскостопански стоки през 2022 г.", Организация по прехрана и земеделие на ООН (ФАО), достъпно на 28 декември 2024 г. (<https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/3d62caef-1749-404e-8217-6ac4783a135b/content>).

⁶⁷ 'Ukraine farm sector indirect losses may reach \$83 bln due to Russian invasion, analysts say', *Ройтерс*, 3 октомври 2024 г. (<https://www.reuters.com/markets/commodities/ukraine-farm-sector-indirect-losses-may-reach-83-bln-due-russian-invasion-2024-10-03/>).

⁶⁸ 'Ukrainian corn seed flows to Europe in further farm trade shift', *Reuters*, 24 октомври 2024 г. ([https://www.reuters.com/markets/commodities/ukrainian-corn-seed-flows-europe-further-farm-trade-shift-2024-10-24/#:~:text=PARIS%20FKYIV%2C%20Oct%2024%20\(is%20unfair%20competition%20from%20Kyiv.\)](https://www.reuters.com/markets/commodities/ukrainian-corn-seed-flows-europe-further-farm-trade-shift-2024-10-24/#:~:text=PARIS%20FKYIV%2C%20Oct%2024%20(is%20unfair%20competition%20from%20Kyiv.))).

неотдавнашният скок на евтиния украински внос им е отнел пазарния дял и препитанието.⁶⁹ Тези протести бяха достатъчни, за да се принуди ЕС да възстанови митата върху някои видове селскостопански внос от Украйна. Така например през юли 2024 г. бяха наложени мита върху украинската захар, овес и яйца, за да се предотврати подбиването на цените на земеделските производители от ЕС от по-евтиния внос.⁷⁰

Тези мерки са предназначени не само защита на селскостопанския сектор в ЕС, но и за постигане на баланс между поддържането на конкурентоспособността на земеделските производители в ЕС и подпомагането на Украйна по време на войната. При по-малко строги регулаторни условия украинските земеделски производители имат по-ниски разходи за съобразяване и следователно могат да предлагат стоките си сравнително евтино на пазара на ЕС. От друга страна, други изисквания към земеделските производители от ЕС включват съобразяване със стратегията на ЕС "От фермата до вилцата", която поставя екологичните цели над традиционния ръст на селскостопанското производство и следователно може да забави растежа на селскостопанския сектор на ЕС в името на дългосрочните екологични интереси.

Руската инвазия в Украйна предизвика значителни смущения на световните пазари на торове, като първоначално доведе до нарушения във веригата за доставки и нестабилност на цените поради санкциите и търговските ограничения срещу Русия, основен износител на торове. Въпреки това до 2024 г. износът на руски торове за Европейския съюз се възстанови, като се увеличи с 43% на годишна база до 3,3 млн. тона⁷¹. Този ръст се дължи на нарастващите производствени разходи в ЕС, което подтиква европейските купувачи да търсят по-евтини алтернативи. Въпреки че този внос осигури краткосрочно облекчение за земеделските стопани, изправени пред високи производствени разходи, той предизвика безпокойство в торовата индустрия на ЕС. По-ниските цени на руските торове увеличиха конкуренцията, като подкопаха местното производство и потенциално застрашиха дългосрочната устойчивост на сектора. Освен това зависимостта на ЕС от руските торове създава стратегически рискове на фона на продължаващото геополитическо напрежение, което подчертава деликатния баланс между непосредствените икономически ползи и дългосрочната уязвимост.⁷²

Предизвикателства, свързани с регулаторните стандарти и политиките в областта на околната среда

Ангажиментът на ЕС за високи регулаторни стандарти, особено по отношение на екологичната устойчивост и безопасността на храните, има дълбоки последици за търговската конкурентоспособност. Земеделските производители в Европа са принудени да преминат през строг контрол по отношение на пестицидите, хуманното отношение към животните и емисиите на парникови газове. Въпреки че тези политики са наистина разумни и в съответствие с целите на ЕС за устойчивост, те повишават производствените разходи и правят продуктите от ЕС относително по-

---

⁶⁹ "Напливът" от евтини руски торове застрашава продоволствената сигурност на Европа, твърди индустрията", *Financial Times*, 30 юни 2024 г.

⁷⁰ "ЕС въвежда отново мита върху украинските яйца, овес и захар", *Le Monde*, 4 юли 2024 г. (https://www.lemonde.fr/en/economy/article/2024/07/04/eu-taxes-ukrainian-exports-of-eggs-oats-and-sugar_6676616_19.html).

⁷¹ "Износът на руски торове за ЕС скочи с 43% на годишна база", *The Moscow Times*, 9 октомври 2024 г. (<https://www.themoscowtimes.com/2024/10/09/russian-fertilizer-exports-to-eu-jump-43-year-on-year-a86633>).

⁷² "Тъй като Русия преминава от износ на газ към износ на изкуствени торове, време е ЕС да действа", *Euractiv*, 14 септември 2024 г. (<https://www.euractiv.com/section/agriculture-food/opinion/as-russia-shifts-from-gas-exports-to-fertilizers-it-is-time-for-the-eu-to-act/>).

скъпи от тези от региони с по-малко строги стандарти. Производството на захарно цвекло в ЕС вероятно ще намалее с течение на времето поради въздействията, предизвикани от изменението на климата и регулаторните ограничения върху различни продукти за растителна защита (Европейска комисия 2023с). Освен това високите производствени разходи за климатично неутрална енергия инфлацията и работната ръка са причина за проблемите на земеделските производители. Всички тези фактори повишават разходите за единица продукция, което допълнително намалява конкурентоспособността, особено сред малките производители, тъй като техният капацитет за усвояване е ограничен.

Общата селскостопанска политика (ОСП) на ЕС е сред основните фактори за развитието на селското стопанство и промените в държавите-членки. Въпреки че ОСП е създадена с цел подпомагане на земеделските стопани, осигуряване на достъпност на храните и подобряване на устойчивостта на околната среда, тя е обект на много критики заради множеството неблагоприятни въздействия, които оказва върху търговията и конкурентоспособността. Системата от субсидии и мита на ОСП доведе до изкривяване на търговията както за членовете, така и за страните, които не са членове на ЕС. Субсидиите, предоставяни на земеделските производители от ЕС в рамките на тази политика, им позволяват да продават продуктите си на цени, по-ниски от необходимите за производството им, което прави невъзможно навлизането на пазара на производителите от други държави.

Подобни субсидии подкопават принципите на свободната търговия⁷³ и поставят земеделските производители в развиващите се страни в неравностойно положение. В доклада на Комисията за резултатите от ОСП се подчертава как тази политика е довела до свръхпроизводство в някои сектори, което води до свръхизнос, който може да потисне световните цени и да навреди на земеделските стопани в други държави (Европейска комисия, 2024 г.). Обикновено наричано "дъмпинг", това може да наруши световните пазари и да се превърне в източник на спорове в международната търговия. Освен това Европейската сметна палата посочва, че системата за субсидиране на ОСП може да наруши както вътрешния пазар на ЕС, така и световната търговия, като позволява на земеделските стопани от ЕС да продават продукти на цени под производствените разходи, което поставя в неизгодно положение производителите от държави извън ЕС (Европейска сметна палата, 2021 г.).

Някои твърдят още, че ОСП с акцент върху субсидиите, а не върху иновациите, е вредна за конкурентоспособността в ЕС. Проучване на Barral и Detang-Dessendre (2023 г.) показва, че политиката набляга на директните плащания, които възпира земеделските стопани да възприемат ефективни и по-иновативни практики. Вместо това земеделските производители зависят от субсидиите, а не от растежа на пазара.

Въпреки че екологичните разпоредби на ОСП имат за цел да направят земеделието по-устойчиво, като цяло те увеличават разходите на земеделските стопани в ЕС за привеждане в съответствие. Тези мерки увеличават производствените разходи и намаляват конкурентоспособността на селскостопанските стоки на световния пазар. В доклада на Комисията за резултатите от ОСП се признава, че макар мерките за опазване на околната среда да са от голямо значение, те могат да доведат до увеличаване на разходите на земеделските производители и следователно могат да попречат на тяхната конкурентоспособност (Европейска комисия, 2024b).

ОСП се обсъжда и в контекста на международните търговски отношения. Неотдавнашното антидъмпингово разследване на внос на млечни продукти от Китай в Европа беше сметено за

---

⁷³ "EU urged to overhaul €387bn farm subsidies regime", *Financial Times*, 5 октомври 2024 г. (<https://www.ft.com/content/967f6ed7-5690-408c-a840-8c3ec9a7c92c>).

отмъщение срещу митата на ЕС върху електромобилите с произход от Китай. Подобни спорове създават несигурност и смущения на пазарите за износителите от ЕС.⁷⁴

Макар че тези мерки допринасят за дългосрочната устойчивост, те същевременно създават краткосрочен конкурентен натиск, като принуждават земеделските стопани да се адаптират към новите стандарти. В това отношение позицията на ЕС за поддържане на високи регулаторни стандарти и едновременно с това за участие в ССТ трябва да бъде балансирана, за да се защити националното селско стопанство и същевременно да се насърчи търговията.

Препоръки за реформа

Селскостопанският сектор на ЕС е изправен пред широк набор от предизвикателства, които изискват целенасочени мерки, за да се гарантира неговата дългосрочна устойчивост и конкурентоспособност. Общата селскостопанска политика (ОСП) в миналото е играла ключова роля в подпомагането на земеделските стопани и осигуряването на продоволствена сигурност, но също така е довела до значителни нарушения на търговията и регулаторна тежест. В съчетание с външния натиск, международната конкуренция, изменението на климата и геополитическите смущения, причинени от събития като войната в Украйна, тези предизвикателства поставиха земеделските стопани в ЕС в неизгодно положение. За да се справят ефективно с тези проблеми, мерките трябва да балансират между екологичната устойчивост и икономическата конкурентоспособност, като насърчават устойчивостта и иновациите в сектора

- **Постепенно премахване на субсидиите и преминаване към пазарно ценообразуване:** ЕС трябва да започне постепенно да премахва преките субсидии, предоставяни в рамките на ОСП. Пазарните механизми ще насърчат земеделските стопани да приемат по-глобални пазарни сигнали, което ще създаде конкуренция. Подпомагането може да се пренасочи към изграждане на устойчивост чрез застрахователни инструменти или инструменти за управление на риска вместо производствени субсидии, така че земеделието в ЕС да процъфтява на основата на ефективност и производителност, а не на субсидии.
- **Оптимизиране на изискванията за съответствие с изискванията за опазване на околната среда:** Споразуменията за свободна търговия на ЕС, които предстои да бъдат договорени, трябва да се стремят към реципрочност и намаляване на митата, а не към протекционистки квоти или ограничения за чувствителни продукти. Хармонизирането на правилата за произход и намаляването на немитническите бариери в ССТ увеличават пазарните възможности за земеделските производители и износителите от ЕС. По този начин ЕС ще позволи на продуктите на блока да се конкурират с чуждестранните въз основа на качеството, а не на субсидирано намаляване на цените. Това ще позволи на ЕС да засили позициите на своите продукти с добавена стойност и търговски марки на световния пазар.
- **Насърчаване на иновациите и частните инвестиции в селскостопанските технологии:** Улесняване на частните инвестиции в селскостопанските технологии и иновации чрез свеждане до минимум на регулаторните бариери пред новите технологии. Данъчните стимули ще насърчат научноизследователската и развойна дейност на частния сектор в областта на селскостопанските технологии, включително прецизно земеделие и практики, съобразени с климата, които ще повишат производителността и същевременно ще намалят разходите. Пазарно ориентираните инвестиции ще повишат конкурентоспособността не само в рамките на ЕС, но и ще позиционират селскостопанските продукти на ЕС като

---

⁷⁴ "China hits back at EV tariffs with European dairy probe", *Financial Times*, 21 август 2024 г. (<https://www.ft.com/content/6848d459-2d70-4519-a4b8-3c0262b514db>).

първокласни продукти на световния пазар, където стоките, произведени по устойчив начин, стават все по-привлекателни за потребителите.

- **Намаляване на регулаторните разходи чрез не толкова строга политика за опазване на околната среда,** Един по-малко строг и мек подход би могъл да гарантира, че ЕС постига целите си в областта на околната среда, без да натоварва прекомерно земеделските стопани. Намаляването на административната тежест върху земеделските стопанства или предприятията, които се стремят да спазват екологичните изисквания, ще позволи на земеделските предприятия да бъдат по-продуктивни. Освен това периодичните прегледи на нормативната уредба за валутна и разходна ефективност ще създадат по-благоприятна за бизнеса среда в ЕС, което ще спомогне за балансиране на устойчивостта и конкурентоспособността. Това допълнително ще привлече частни инвестиции, ще намали производствените разходи и ще направи земеделските производители в ЕС по-конкурентоспособни в световен мащаб.

Използвана литература

- Acemoglu, D., and Robinson, J. A. (2012) *Why nations fail: The origins of power, prosperity, and poverty*. Crown Publishers.
- Archontas, G. and Saravakos, C. (2023) Economic freedom in EU periphery: Recent developments of disparities in economic freedom areas between center and periphery countries. *Region & Periphery* 15: 5–22.
- Barral, S. and Detang-Dessendre, C. (2023) Reforming the common agricultural policy (2023–2027): Multidisciplinary views. *Review of Agricultural, Food and Environmental Studies* 104(1): 47–50.
- Bauer, M. and Pandya, D. (2024) EU autonomy, the Brussels effect, and the rise of global economic protectionism. Occasional paper 1/2024. Brussels: European Centre for International Political Economy.
- Boudreaux, D. J. (2018) Free trade and how it enriches us. *Institute of Economic Affairs Discussion Paper*, Issue 94.
- Bradford, A. (2020) *The Brussels Effect*. New York: Oxford University Press.
- Camps, J. V. and Saz-Carranza, A. (2023) The European Chips Act: Europe's quest for semiconductor autonomy. *IESE Insight* 159: 45–57.
- Carrapico, H., & Farrand, B. (2024). *Cybersecurity Trends in the European Union: Regulatory Mercantilism and the Digitalisation of Geopolitics*. *Journal of Common Market Studies*, 1–12. Advance online publication. <https://doi.org/10.1111/jcms.13654>
- Chen, L. and Lin, Y. (2022) Market access barriers in China's financial sector. *Journal of International Trade Studies* 56(3): 98–115.
- Chung, T. and Wang, L. (2023) The role of Taiwan in the global semiconductor supply chain. *Journal of Global Technology Studies* 34(1): 45–62.
- CropLife Europe (2021) Position paper on the approval of genetically modified crops in the EU. Position paper POS/21/PQ/34045. Brussels: CropLife Europe.
- CSIS, 2021, Implications of the Digital Markets Act for Transatlantic Cooperation, (https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/210915_Broadbent_Implications_DMA.pdf?VersionId=xiVAF5jjSEdwaklvtNE3v2dSWlVdlUTG)
- Demirer, M., Hernández, D. J., Li, D., and Peng, S. (2024) Data, privacy laws and firm production: Evidence from the GDPR. *National Bureau of Economic Research*: w32146.
- Department of Enterprise, Trade and Employment (n.d.) Free trade agreements (<https://enterprise.gov.ie/en/what-we-do/trade-investment/free-trade-agreements/>).
- EU-Japan Centre (n.d.) About the EU-Japan EPA. *EU-Japan Centre*. <https://www.eu-japan.eu/eubusinessinjapan/procedures/economic-partnership-agreement/about-eu-japan-epa>
- European Chamber of Commerce in China (2022) European business in China position paper 2022/2023. Beijing: European Chamber of Commerce in China.
- European Commission (2019) *EU-China – A strategic outlook*. Strasbourg: European Commission (<https://commission.europa.eu/system/files/2019-03/communication-eu-china-a-strategic-outlook.pdf>).

European Commission (2023a) *European Innovation Scoreboard 2023*. Brussels: European Commission (https://research-and-innovation.ec.europa.eu/knowledge-publications-tools-and-data/publications/all-publications/european-innovation-scoreboard-2023_en) .

European Commission (2023b) Commission Implementing Decision EU 2023/1795 of 10 July 2023 pursuant to Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council on the adequate level of protection of personal data under the EU-US Data Privacy Framework (notified under document C(2023)4745). Brussels: European Commission (https://eur-lex.europa.eu/eli/dec_impl/2023/1795/oj) .

European Commission (2023c) *EU agricultural outlook 2023-2035*. Brussels: European Commission (https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2024-01/agricultural-outlook-2023-report_en_0.pdf).

European Commission (2023d). *Assessment of the European agricultural sector: Autumn 2023*. Retrieved December 28, 2024, from https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2023-11/efscm-assessment-autumn-2023_en.pdf

European Commission (2023e). *Strategic foresight report 2023: Sustaining Europe's global leadership*. Retrieved December 28, 2024, from https://commission.europa.eu/document/download/ca1c61b7-e413-4877-970b-8ef619fc6b6c_en?filename=SFR-23-beautified-version_en_0.pdf

European Commission (2024a) China. EU trade relations with China. Facts, figures and latest developments. (https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/china_en).

European Commission (2024b) Common Agricultural Policy – Performance (https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/performance-and-reporting/programme-performance-statements/common-agricultural-policy-performance_en).

European Commission (2024c) *Entrepreneurship and small and medium-sized enterprises (SMEs)*. Brussels: European Commission (https://single-market-economy.ec.europa.eu/smes_en) .

European Commission (2024d) European Chips Act (https://Commission.Europa.Eu/Strategy-and-Policy/Priorities-2019-2024/Europe-Fit-Digital-Age/European-Chips-Act_en).

European Commission (2024e) Agri-Food Trade Statistical Factsheet. Brussels: European Commission (https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2023-05/agrifood-extra-eu27_en.pdf).

European Commission (2024f) *EU-Mercosur partnership agreement: Opening opportunities for European farmers*. (https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/mercosur/eu-mercosur-agreement/factsheet-eu-mercosur-partnership-agreement-opening-opportunities-european-farmers_en)

European Commission (2024g) *Better regulation: Why and how the European Commission plans and proposes law*. (https://commission.europa.eu/law/law-making-process/planning-and-proposing-law/better-regulation_en)

European Council (2017) Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA) between Canada, of the one part, and the European Union and its Member States, of the other part (<https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/treaties-agreements/agreement/?id=2016017>).

European Court of Auditors (2021) *Common Agricultural Policy and Climate*. Luxembourg: European Court of Auditors (https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_16/SR_CAP-and-Climate_EN.pdf)

- European Parliament. (2023). *European Parliament resolution of 13 December 2023 on EU-Taiwan trade and investment relations (2023/2829(RSP))*. (https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0472_EN.html)
- European Union (2022a) *Regulation (EU) 2022/1925 of the European Parliament and of the Council of 14 September 2022 on contestable and fair markets in the digital sector (Digital Markets Act)*. Official Journal of the European Union, L 265, 1–66. (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022R1925>)
- European Union (2022b). *Directive (EU) 2022/2555 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on measures for a high common level of cybersecurity across the Union (NIS2 Directive)*. Official Journal of the European Union, L 333, 80–119 (<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2555/oj>)
- European Union (2024a). *Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU)* (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02016M%2FTXT-20240901>)
- European Union (2024b) *Regulation (EU) 2024/1252 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 establishing a framework for ensuring a secure and sustainable supply of critical raw materials and amending Regulations (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1724 and (EU) 2019/1020* (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L_202401252)
- European Union Chamber of Commerce in China (2023) *European Chamber calls for urgent action to restore business confidence*. (<https://www.eurochamber.com.cn/en/press-releases/3560/european-chamber-calls-for-urgent-action-to-restore-business-confidence>)
- Eurostat (2024a) *EU direct investment positions, flows and income, by countries (BPM6)* (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/bop_fdi6_geo/default/table).
- Eurostat (2024b) *GDP and main components (output, expenditure and income)* (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10_gdp/default/table?lang=en).
- Eurostat (2024c) *Trade by NACE Rev. 2 activity and enterprise size class* (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ext_tec01/default/table?lang=en).
- Eurostat (2024d) *World trade in goods and services - an overview* (https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=World_trade_in_goods_and_services_-_an_overview).
- Eurostat (2024e) *EU direct investment positions, flows and income, by countries (BPM6)* (https://doi.org/10.2908/BOP_FDI6_GEO)
- Frey, C. B. and Presidente, G. (2024) *Privacy regulation and firm performance: Estimating the GDPR effect globally. Economic Inquiry* 62(3): 1074–89.
- Gao, H. and Shaffer, G. (2023) *WTO compliance and non-compliance: China’s intellectual property law. Law and Global Economy Journal* 15(2): 200–18.
- Geradin, D., Karanikioti, T., and Katsifis, D. (2021) *GDPR Myopia: How a well-intended regulation ended up favouring large online platforms - the case of ad tech. European Competition Journal* 17(1): 47–92.
- Gheyle, N. (2022) *Evading vetoes: Exiting the politicized decision trap in EU trade policy. Journal of Common Market Studies* 60(6): 1724.
- Guinea, O., & Capuzzi, B. (2024). *Grumbling in the fields: EU agriculture and trade*. European Centre for International Political Economy. Retrieved December 28, 2024, from <https://ecipe.org/blog/grumbling-in-the-fields-eu-agriculture-and-trade/>

- Gwartney, J., Lawson, R., and Murphy, R. (2024) *Economic Freedom of the World: 2024 Annual Report*. Toronto: Fraser Institute.
- Hammond, A., Gómez Hernández, A., Hewson, V., Kamall, S., O'Mullony, A., Saravakos, C., Stagnaro, C., & Turillazzi, A. (2021). *Raising Barriers: Transforming attitudes to trade in Southern Europe*. Brussels: EPICENTER.
- Härting, R.C., Kaim, R., Klamm, N., Kroneberg, J. (2021). Impacts of the New General Data Protection Regulation for Small- and Medium-Sized Enterprises. In: Yang, X.S., Sherratt, R.S., Dey, N., Joshi, A. (eds) *Proceedings of Fifth International Congress on Information and Communication Technology. ICICT 2020. Advances in Intelligent Systems and Computing*, vol 1183. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-15-5856-6_23
- Hjerpe, K., Ruohonen, J., & Leppänen, V. (2019). *A survey on GDPR compliance: The case of software development*. Proceedings of the 27th International Requirements Engineering Conference, 232–243. <https://doi.org/10.1109/RE.2019.00036>
- Huang, Y. C. and Chen, C.T.(2023) Institutional pressure, firm's green resources and green product innovation: evidence from Taiwan's electrical and electronics sector, *European Journal of Innovation Management*, 26(3), pp. 636-664 (<https://doi.org/10.1108/EJIM-04-2021-0217>).
- Lo, P. and Chang, S. (2023) EU-Taiwan trade relations amidst rising geopolitical tensions. *International Relations Quarterly* 18(4): 201–18.
- Meddin, E. (2020) The cost of ensuring privacy. *American University International Law Review* 35(4): 997–1036.
- Meyers, Z. (2024) *Better regulation in Europe*. London: Centre for European Reform.
- Mises, L. (2010) Germany's Rubicon. In *Omnipotent Government: The Rise of the Total State and Total War*. New Haven: Yale University Press.
- Monsees, L. (2024). The paradox of semiconductors—EU governance between sovereignty and interdependence. *Cambridge Review of International Affairs*, 1–19. <https://doi.org/10.1080/09557571.2024.2405915>
- Monteleone, S. and Puccio, L. (2018) *The privacy shield: Update on the state of play of the EU-US data transfer rules*. Brussels: Think Tank.
- Naef, T. (2023) *Data Protection without Data Protectionism* (Vol. 28). New York: Springer International Publishing.
- Næss-Schmidt, S., Basalisco, B., Rølmer, S., Poulsgaard, K., Hansen, M. M., Münier, L. L., Virtanen, L., Lutz, J., and Bech, S. (2021). *The implications of the DMA for external trade and EU firms*. Copenhagen: Copenhagen Economics.
- OECD (2022a) *Better Regulation Practices across the European Union 2022*. Paris: OECD.
- OECD (2022b), *OECD Economic Surveys: China 2022*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/b0e499cf-en>.
- Olson, M. (1965). *The Logic of Collective Action: Public Goods and the Theory of Groups*. Cambridge: Harvard University Press.
- Pwc (2017) The Long View. How will the global economic order change by 2050? (<https://www.pwc.com/gx/en/world-2050/assets/pwc-the-world-in-2050-full-report-feb-2017.pdf>)

Rickard, S. J. (2015) Compensating the losers: An examination of congressional votes on trade adjustment assistance. *International Interactions*, 41(1), pp. 46–60. DOI: 10.1080/03050629.2015.954697.

Sandkamp, A. (2024) *EU-China Trade Relations: Where Do We Stand, Where Should We Go?* Kiel: Kiel Institute for the World Economy.

Schizas, E., Vidali, M., and Saravakos, C. (2020) Does accession process to European Union lead to more economic freedom? Empirical evidence on the EU enlargement between 2000 and 2017. In Saravakos, C. (ed.), *EU Accession and Economic Freedom: An empirical analysis of the effect of EU membership and its antecedents on economic freedom*. Athens: European Liberal Forum (ELF) and Center for Liberal Studies (KEFIM).

Statista (2024a) *Intra-EU International Trade. Statistics report about Intra-European Union International Trade.* (<https://www.statista.com/study/134556/intra-eu-international-trade/>)

Statista (2024b) Semiconductor market revenue share based on company headquarters worldwide from 2018 to 2022 (<https://www.statista.com/statistics/510374/worldwide-semiconductor-market-share-by-region/>).

United States Trade Representative (2023) *2023 Report to Congress on China's WTO Compliance*. Washington DC: United States Trade Representative.

United States Trade Representative (2024) *2024 National Trade Estimate Report on Foreign Trade Barriers*. Washington DC: United States Trade Representative.

Vandermeeren, F. (2024) Understanding EU-China economic exposure. Brussels: European Commission.

Welsh, C. and Glauber, J. (2024). *Food as the "Silent Weapon": Russia's Gains and Ukraine's Losses*. Washington DC: Center for Strategic & International Studies.

World Bank. (2022). *World Development Report 2023: Trade and Tensions in a Fragmented World*. Retrieved from <https://documents1.worldbank.org>

World Health Organization (2023) *Taiwan's Contributions to Global Health: A Case for Inclusion*. WHO Publications.

World Trade Organization (2024) *Trade Policy Review: China*. Geneva: World Trade Organization.

Treaty on the European Union (C 202/1).

Treaty on the Functioning of the European Union (C 202/1).

Regulation (EU) 2024/1392 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 on temporary trade liberalisation measures supplementing trade concessions applicable to Ukrainian products under the Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part.